27 NİSAN 1963 FİYATI: 1 LİRA

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

DOKUNULMAZLIK

Bir takım kimselerin tecavüzden masun tutulması şart müessese veya hadiselere rahatça, üstelik kabadayılık da taslayarak sövebilmelerini mümkün kılmak için anayasaya konulmamıştır.

Ordu bu müesseselerden biridir,
27 Mayıs bu hadiselerden biridir.

1963 PURO ☆ fay

BEDAVA NAKİL VASITALARI

PİYANGOSUNDA TALİHİNİZİ DENEYİNİZ

...böylece hem nefis bir tuvalet sabunu, hem en üstün temizleme tozunu kullanmış olur... hem de şu çok kıymetli ikramiyeden birini kazanabilirsiniz:

63 model,
FORD-TAUNUS
Aile Arabası

TRIUMPH
İngiliz Motosikleti

TRIUMPH
marka şahane bir Scooter

RUDGE
İngiliz Erkek Bisikleti

RUDGE
İngiliz Kız Bisikleti

RUDGE
İngiliz Çocuk Bisikleti

...ve ayrıca 300 çeşitli teselli mükâfatı

Bol köpüklü ve Nefis kokulu

PURO

Tuvalet Sabunu kalitesi en iyi tuvalet sabunu ve müessir bir güzellik müstahzarıdır

Köpüklü ve Deterjanlı

fay

Temizleme Tozu kalitesi en üstün, fiatı en ucuz temizleme tozudur

PİYANGOYA İŞTİRAK İÇİN...

3 adet Puro Tuvalet Sabunu kabı ile 3 adet Fay Temizleme Tozu kapağı biriktirmek kâfidir. Bunları bir zarfa koyunuz, zarfın arkasına açık adresinizi yazınız ve P.K. 24 İstanbul adresine postalayınız. Zarflarını taahhütlü postamak isteyenlerin de gene aynı posta kutusuna göndermeleri rica olunur. Kur'alar 30 Haziranda Noter ve Davetliler huzurunda çekilecek ve talihliler 1 Temmuzda ilân edilecektir.

Talihiniz açık olsun

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sayı: 461 Cilt: XXVII Yıl:9

Sahibi
Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu
İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Atilla Bartınlıoğlu, Güneri Civaoğlu, Egemen Bostancı ve Kenan Topçuoğlu (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - Dış Haberler Kısmı : Deniz Baykal - İktisadi haberler kısmı : Fasih İnal - Musiki : Daniyal Eriç - Magazin Kısmı : Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil - Tiyatro : Lûtfi Ay, Naciye Fevzi - Sinema : T. Kakınç - Spor : Vildan Âşir Savaşır.

Resim
Ali Parmekerli - Hakkı Tümgen

Fotoğraf
Sungur Taylaner - Kutay Kayalı

Klişe
Doğan Klişe Atelyesi

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak No. 15/2
Tel : 11 89 92

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 30.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân Şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arta kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgârlı Matbası

Basıldığı yer
Milli Eğitim Basımevi

Basıldığı tarih
26.4.1963

•

Fiyatı 1 Lira

Kendi Aramızda.

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Aman yarabbi, bu hafta bazı gazeteleri okurken nasıl güldüğümüzü anlatmak zordur. Gazeteler, malûm kanadın gazeteleridir; Yeni İstanbulu. Zaferi, Adaleti... AKİS, Demokrasi düşmanıdır! AKİS millî iradeye karşıdır; AKİS parlamenter rejimi istememektedir! AKİS milletin temsilcilerini tehdit etmektedir!

Peki, neden?

Çünkü AKİS geçen sayısında, ziyadesiyle meşhur Reşat Özardanın teşrii dokunulmazlığının kaldırılmaması için oy kullanan milletvekillerinin İsimlerini yazarken, yanlarına ev adresleriyle telefon numaralarını da eklemiştir. Bu demekmiş ki: "Aklınızı başınıza devşirin ve adam gibi oy kullanın. Aksi halde, sebep olacağınız hâdiselerde eviniz kafanıza geçirilir!"

Bir defa, AKİS her şeyle itham edilebilir ama, her halde Demokrasiye düşman olmakla, millî iradeye karşı bulunmakla, parlamenter rejimi istememekle itham edilemez. Dokuz yıllık yayın bayatında, bazan en zor devrelerde, bazan demokratik rejimin -Reşat Özarda nevrinden talihsizlikler yüzünden- sevimsiz hale geldiği günlerde, AKİS hep, Türkiye için tek çıkar yolun Demokrasiyi yürütmek olduğu- görüşünü savunmuş ve o görüşün dışına bir tek gün çıkmamıştır. Bir takım kafatasçıların şimdi, Demokrasinin müdafaasını AKİS'e karşı yapmaya kalkışmaları dağlardaki bütün tavşanları kahkahadan kırıp geçirecek bir teşebbüstür.

Sonra, ev adresi ilân etmek neden -A.P. nin gecekondu başyazarının bu konuda feryat ederken kullandığı tâbirlerle- "Büyük Meclisin manevi şahsiyetine ve üyelerine hakaret ve Büyük Meclisi bir dokunulmazlığın kaldırılması bahsinde tazyik etmek" olsun? Eğer insan, bir marifet yapmamışsa, ev adresiyle telefon numarasının yazılmasına hiç umursamaz. Değil mi? Bir iyi iş yapmışsa, memnun olur. Zira tebrikler ve takdirler böylece kendisini daha kolay bulur. Yok, memleketi huzursuzluk içine atacak bir davranışı olmuşsa ve o şekilde davranırken bunu bizzat kendisi biliyor, hissediyorsa, buna rağmen, iyi niyetten ve sorumluluk duygusundan mahrumsa, bakın işte o zaman kuyruğuna basılımşcasına canhıraş çığlıklar atmakta yerden göğe haklıdır. Hattâ, hemen başka .bir yere taşınmak için denklemini hazırlaması bile son derece mantıkidir.

İsmet- Paşaya sırtını dayayıp İsmet Paşanın güçlensin diye bunca gayret sarfettiği fidanı "yaban domuzu"na yedireceksin. Demokrasinin haklarından faydalanıp onun hiç bir vecibesini yerine getirmeyeceksin. "Höt" denildiği zaman kaçacak delik arayıp durum biraz sükûnet bulunca melanet fırıldaklarını tekrar çevirmeye başlayacaksın.

Ev adresinle telefon numaran yazılınca, sen elbette ateş düşmüş samanlığa dönersin aslanım!

Savcılarımızla
AKİS

İçindekiler

Günlerin Getirdiği	*4*	*Sahi Şimdi Neredeler?*	*22*
Yurtta Olup Bitenleri	*6*	*Tüliden Haberler,*	*24*
Haftanın İçinden	*7*	*Musiki*	*26*
Basın	*15*	*Sinema*	*28*
İş Âlemi	*16*		
Dünyada Olup Bitenler	*18*	*Tiyatro*	*80*
Yabancı Gözüyle Türkiye	*20*	*Sosyal Hayat*	*32*
Kitapları	*21*	*Spor,*	*34*

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Livingston Merchant ve General Taylor
Rap.. Rap.. Rap..

Diplomasi — Bu hafta Ankara, çok dolgun bir diplomatik hafta geçirmektedir. En yüksek seviyede üç amerikalı ve bir ingilizle, başta Başbakan İsmet İnönü, devlet adamlarımız önemli temaslar yapmaktadırlar. Amerikalılar Başkan Kennedy'nin özel temsilcisi Merchant, Amerika Genel Kurmay Başkanı General Taylor ve Dışişleri Bakanı Dean Rusk'tır. İngiliz ise, Dışişleri Bakam Lord Home'dur.

Merchant ve Taylor ile yapılan görüşmeler askerî mahiyette oldu. Başlıca konu, NATO'nun malik olacağı nükleer silâhların nasıl bir esas dahilinde Başkomutanın emrine verileceği idi. Başkan Kennedy'nin özel temsilcisi daha önce diğer NATO üyelerinin bu husustaki görüşlerini öğrenmiştir. Kendisine Ankarada Türkiyenin fikri anlatıldı. Merehant'ın gelmesinden önce **Genel Kurmay,** Milli **Savunma** Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığında gerekli toplantılar yapılmış ve görüşümüz teabit edilmişti. General Taylor ile görüşmeler daha protokoler mahiyette oldu. İki tarafın komutanları bilhassa bizim ordumuzun gücü ve ihtiyaçları üzerinde durdular. Amerikanın türk ordusuna büyük önem vermekte devam ettiği bu görüşmeler sırasında ortaya çıktı.

Dean Rusk haftanın sonunda gelmektedir. Bir gün kalacak ve buradan Tahrana geçecektir. Rusk ile yapılacak temaslarda üzerinde en ziyade durulacak mesele Orta Doğudaki gelişmelerdir. Amerikanın bu gelişmeler karşısmdaki tutumu hakkında bazı laflar ortada dolaştırılmaktadır. Dean Rusk'tan bunların doğruluk derecesi sorulacaktır. Türkiye Amerikanın Orta Doğu politikasını merak ettiği kadar Amerika da Türkiyenin bu gelişmeler karşısında ne düşündüğünü ve hâdiseleri nasıl değerlendirdiğini öğrenmek istemektedir. Bilhassa İsmet İnönünün yapacağı bir ekspoze mutlaka faydalı olacak ve amerikanların zihinlerinde bulunabilecek bazı düğümlerin çözülmesini kolaylaştıracaktır. Gerçek olan şudur ki Orta Doğu konusunda, şimdilik, Amerika ile Türkiye hâdiseleri tam aynı şekilde görmemektedirler. Bu bakımdan Rusk ile yapılacak temaslar ziyadesiyle istifadeli olacak ve taraflar birbirlerini daha iyi anlayacaklardır.

Amerika Dışişleri Bakanı ile tabii diğer meseleler, Rusyayla bizim batı blokunun münasebetleri, CENTO ve NATO işleri, bu arada Türkiyenin kalkınmasına Amerikanın iştiraki konuları ele alınacaktır.

Lord Home, Dean Rusk'tan bir gün sonra gelmektedir. Feridun Cemal Erkin ayın sonunda Karaşide yapılacak olan CENTO Bakanlar Konseyi toplantısına Lord Home'un uçağı ile gidecektir. İngiltere Dışişleri Bakanı ile görüşülecek işler de aşağı yukarı Rusk ile görüşülecek hususlardır. İngiliz - Türk temaslarında da Orta Doğu aslan mevkiini alacaktır. Bunun yanında İngilterenin NATO'ya verilecek nükleer silâhlar ve Müşterek Pazara katılma arzusu üzerinde de Lord Home düşüncelerini anlatacaktır.

Bakanlar Karasiden hemen sonra Kanadaya gideceklerdir. NATO'nun Bakanlar Konseyi Mayıs basında orada toplanmaktadır.

Zabıta — Önceki haftanın sonlarında Pazar günü Kayseride cereyan eden bir olay, ordu içinde ve bilhassa genç subaylar arasında bir süreden beri hissedilmekte olan hoşnutsuzluğu büsbütün körükledi. Hava Üstçavuşu Mustafa Koçak dört kabadayı tarafından öldü-

rülmüş ve olaydan sonra katillerin, "Herkes bir tanesini öldürse memleketi temizlemiş oluruz" seklinde sözler sarf ettikleri basına intikal etmişti.

Olay kısa zamanda bütün yurtta duyularak büyük üzüntü yarattı. Özellikle Mustafa Koçakın görevli bulunduğu Kayseri Hava İkmal Merkezi personeli için için kaynamağa başladı. Ordu yetkilileri tarafından gerekli bütün tedbirler alınmış olmasına rağmen, her an bir hâdise beklenmekteydi. Nihayet, haftanın başlarında Pazartesi gecesi saat 23 sıralarında Kayseri Hava İkmal Merkezinde görevli bir astsubay grupu şehre inerek kabadayı avına çıktı. Bu arada altı kabadayı, astsubaylar tarafından alınarak meçhul bir yere götürüldüler. Bunlardan 26 yaşındaki Nail Okutucu ile Veysel Bozkurt sabaha karşı çırılçıplak şehre döndüler.

Olaydan sonra Kayseri Emniyet Müdürü Gültekin Kızılışık, Doğu Menzil Kumandanı General Faruk Güventürkün görevine müdahale ettiğini ileri sürerek, telefonla, İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekataya istifa ettiğini bildirdi. Fakat, istifası kabul edilmedi

Açıklama — *Bergama Emniyet Amirliğinde çalışan polis memuru Ömer Ateşten bir açıklama aldık. 457. sayımızdaki "Tavsiye" başlıklı yazıyı açıklayan mektubu yayınlıyoruz.*

30 Mart 1963 tarih ve 457 sayılı AKİS'in dördüncü sayfasında "Günlerin Getirdiği - Yurttan Akisler" bölümündeki "Tavsiye" başlıklı yazıda, A.P. Genel Başkanı Ragıp Gümüşpalanın İzmir Vahşi Sayın Enver Saatçıgili ziyareti sırasında Ragıp Gümüşpalanın yanında bulunan İzmir A.P. iteri gelenlerinden Osman Kibarın, hiç bir haberim olmadığı halde, kendiliğinden, benim İzmir - Selçuk kazasına naklimi için tavassutta bulunmuş olduğunu ve' bunun için İzmir Valisi Sayın Enver Saatçıgilin eline bir kağıt sıkıştırmış olduğunu mecmuanızın okuyucularından bir vatandaştan haber aldım.

Mecmuanızın o sayısını temin edip şahsımla ilgili yazıyı tetkik ettiğimde, vatandaş tarafından bana bildirilen yukarıdaki hususun mecmuanızda yazılı olduğunu maalesef gördüm.

Ben,, yazıda olduğu üzere, İzmir'in Bergama kazasında vazife görmekteyim, fakat herhangi bir yere tayin edilmek düşüncesini aklımdan dahi geçirmedim. Böyle olduğu halde, tanımadığım ve kendisiyle hiç bir surette konuşmada bulunmadığım Osman Kibar denilen şahsın niçin ve ne maksatla bu harekette bulunduğunu maalesef anlıyamadım. Fakat tahmin ettiğim bir nokta var ki, o da şudur:

Sabık iktidar devrinde tavassuta, iltimasa, beslemeliğe ve dalkavukluğa alışık bir adam olarak yaşadığı anlaşılan Osman Kibar, bugtinki iktidarın da bu gibi isleri yapıp yapmayacağını deniyor. Veyahut benim, Denizli milletvekili sayın Hüdai Oralın akrabası olduğum ve Koalisyon Hükümetine bağlılığını Bergama halkınca malûm olduğu için, Bergama A.P. Müfritleri tarafından Osman Kibara bu şekilde ve sadece benim Bergamadan uzaklaştırılmam için bir tertip hazırlattırılmıştır.

Tekrar ediyorum, Osman Kibara bu şekilde bir tavassut teklifinde bulunmadım. Aksini iddia ediyorsa kendisini isbata davet ediyorum. Fakat susarsa, namustan, şereften yoksun adamdır.

AKİS Yazı İşleri Müdürlüğünüzden bu yazımın ayni başlık altında yayınlanmasını istirham ederim. Saygılarımla.

Bergama Emniyet Amirliği Memurlarından 529/14917 yaka ve sicil sayılı Polis Memuru
Ömer Ateş

Dünyadan Akisler

Birleşik Amerika — Başkan Kennedy, Kongreden, gecekondularda, hastahanelerde ve ihmal edilmiş bölgelerde sosyal hizmetlerin görülmesini sağlamak için bir teşkilâtın kurulmasını istedi. Başkan bu konuda gönderdiği mesajda "Bolluk içinde darlık artık bu memlekette karşısına çıkmak zorunda olduğumuz bir çelişmedir" demektedir.

Pakistan —Polisin demiryolu işçilerine ateş açması sonunda, ikisi ağır olmak üzere 19 kişi yaralandı. Yapılan resmi açıklamaya göre işçiler, greve son vermeleri için yapılan uyarmalara kulak asmamıştır. vagonları yoldan çıkarmışlar ve sonra da gidip bir karakolu taşlamalardır. Polis de ateş açarak kendisini savunmak sorunda kırmıştır. Gerçi bazı çok şüpheci kimseler bu açıklamayı ikna edici bulmayabilirler ama, ne yapalım ki resmi açıklamaların ikna edici olması kolay rastlanır bir hal değildir.

Birleşik Amerika — Mississippi'de iki kişi, kendi yaptıkları bir benzin bombasını "canları eğlenmek istediği için" bir eve atmaktan sanık olarak tutuldular. Buna dünyanın her yerinde rastlanılabilecek bir sarhoşluk veya delilik alâmeti demeyin. Bombalanan evde, Kongre üyelerinden bir zenci oturuyordu. Bombayı atanların ikisi de beyazdı. Neyse ki bu adamlar, "eğlenmek" için nükleer silâhlar yapmasını bilmiyorlar! Nükleer silâhlar yapmasını bilenler de -hiç olmazsa şimdilik, böyle eğlencelere merak salmamışlar...

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl:9 27 Nisan 1963 Sayı: 461 Cilt: XXVII

YURTTA OLUP BİTENLER

23 Nisan günü çocuk bandosu ve İsmet İnönü
43 yılın sonunda iki nesil

Millet

43 sene sonra

Bu haftanın başında bir gün, 79 yaşındaki Başbakan İsmet İnönü evinden çıkıp görevi başına giderken, evinin bahçesine sıralanmış ve marşlar çalmakta olan bir bandoyu gözleri yaşararak teftiş etti. Gözleri yaşaran, sadece 79 yaşındaki Başbakan İsmet İnönü değildi. Bahçede ve evin kapısı önünde toplanmış olan kalabalığın da gözleri gayrihtiyari uslandı. Başbakan, tam asker usulüyle önce ilk sıranın önünden, elinde şapkası geçti, sonra dolanıp arka sırayı gözden geçirdi. Bando, ilkokul öğrencilerinden müteşekkil bir bandoydu ve o sırada Harbiye -marşını çalıyordu. 23 Nisan dolayısıyla, 79 yaşındaki Başbakan İsmet İnönüyü tebrike gelmişlerdi. Aynı bandoyu Ankaralılar, Başkentin caddelerinde gördüler ve hararetle, sevgiyle alkışladılar.

43 yıl.. Başbakan İsmet İnönü o akşam Türkiye radyolarında 23 Nisanın manasını ve önemini milletine anlatırken ilk Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışından bu yana tam 43 yılın geçmiş bulunduğunu hatırlamadan edemedi. Bu 43 yıl, bir ömür, Türkiyenin bugünkü Başbakanının da memlekete fasılasız hizmetle geçmiş mazisinin en önemli parçasıdır. Düşünmek lâzımdır ki 43 yılın sonunda aynı adam, aynı irade ve azimle bu memleketi bir iyi istikbale götürmenin gayreti içindedir, bunu başarmak için her çeşitten ve her çevreden "karşı kuvvet" ile mücadele halindedir.

İsmet İnönü savaşında başarı kazanacaktır veya kazanmayacakt:r. Ama haftanın başındaki o sahneyi seyredenler, İsmet İnönünün milletinin şükranına ziyadesiyle hak kazanmış olduğunu teslim ettiler.

Güvenlik

Tevkifler ve ötesi

Bundan bir ay kadar önce, Mart ayının sonlarında, Eskişehirde ve Polatlıda, arkadan Afyonda bir beyannamenin ordu birlikleri içinde dolaştırılmaya çalışıldığı görüldü. Be-

Bir Avuç Adam

Metin TOKER

Bugünlerde, seçtiğimiz demokratik rejimin yürüyüp yürümemesinde bütün müesseselerin üstünde bir sorum ve tabiî, tesir taşıyan Büyük Mecliste bir takım milletvekili ve senatörlerin dokunulmazlıklarının kaldırılıp kaldırılmaması konusu görüşülecekttir. Büyük Meclisin varacağı kararlar memleketin havasını tayin edeceği gibi hâdiselere de şu veya bu istikameti verecektir.

Türkiye, bir askeri ihtilâlden çıkmış olmanın hususiyetlerini şu üç sene içinde büyük ölçüde silmeye muvaffak olmuş ve bir sivil demokratik rejim yolunda çok mesafe almıştır. Tecrübeli İnönü bunu, bir keresinde, "Been im noktaya ancak altı, yedi sena içinde gelebiliriz sanıyordum" demek suretiyle ifade etmiştir.

Bu süratin bazı sebepleri vardır. Bir defa 27 Mayıs kim ne derse desin, esası itibariyle bir darbe değil, bir mukabil darbedir. Menderes, o unutulmaz Tahkikat Komisyonunu kurup bir sivil junta idaresine geçmeye teşebbüs etmeseydi, kendi otoritesinin kaynağı olan demokratik sistemi fiilen kaldırmaya kalkışmasaydı ne Muhalefet ihtilâlin meşru hala geldiğini ilân ederdi, ne Gençlik sokağa dökülürdü, ne de Türk Silâhlı Kuvvetleri harekete geçerdi. Tarihi gerçekleri, aradan biraz zaman geçti diye başka maksatlarla başka türlü göstermek imkânı yoktur. Elbette ki o gün de Türkiyenin demokratik sistem içinde kalkınamayacağını düşünenler vardı. Elbette ki o gün de "aday diye odun gösterilse onu milletvekili seçecek kadar cahil bu millet" ile demokrasi olmayacağına inananlar vardı. Elbette ki o gün da "şu ihmal edilmiş, geri kalmış zavallı vatanın bin derdi" ne ileri memleketlerin bir lüksü olan "İnce Demokrasi" ile çare bulunamayacağını söyleyenler vardı. Elbette ki o gün de her topluluğun kendisine lâyık olan idareyi bulduğunu, bizim topluluğumuzun ancak bîr dikta idaresiyle yürütülebileceğini siyaset felsefesi edinmiş kimseler vardı. Ama bunlar 27 Mayısı yapanların değil, kendilerine karşı 27 Mayıs yapılmış olanların şafuldaydı. Tam aksine, memleketin bütün sağlam kuvvetlerince kabul edilmiş olan inanç ancak gerçek bir demokratik sistemin kurulup işletilmesiyle Türkiyenin kurtulacağı idi. İhtilâlin mayasında bu olduğu, ihtilâle hayat veren müesseseler bu hedefte bileştiği içindir ki bir askeri idarenin gir sivil demokratik idare haline geçmesi yolunda bizim adımlarımız her yerdeki adımlardan süratli olmuştur.

Bugün, "Bu daha da süratli olabilirdi" diye işi karamsar cepheden alıp hayıflanmak kabildir. Ama, bu çok daha yavaş da olabilirdi ve normali bu değil oydu. Unutmamak lâzımdır ki hazırlanan ihtilâli gerçekleştirmek görevi omuzlarına verilmiş kimseler arasından bile, şu üç sene içinde, elleriyle yıktıkları Menderesin görüşüne -tabii Menderesin yerinde kendileri bulunmak şartıyla- sapanlar çıkmıştır. Şahıslarında, gruplarında, hiziplerinde Menderesin ve ideal arkadaşlarının tevehhüm ettikleri kerameti tevehhüm edenler olmuştur. -Fark, iki ucun, Türkiyeye bir-aynı idareyi kabul ettirtmek için kullanmayı hayal ettikleri zümrelerin değişik olmasından ibarettir». Ama, başta Türk Silâhlı Kuvvetleri, 87 Mayısı gerçekleştiren bütün müesseseler bu sapık görüşü kendi bünyelerinde de, memleket içinde de bertaraf etmişler, tesirsiz balo getirmişlerdir. Bugün bu müesseseler ve Demokrasiye hisleriyle olduğu kadar akıllarıyla da inananlar, intikal devrini bir an önce tamamen kapatmanın çetin gayreti içindedirler.

Bu gayrette, Parlamento yardımcı olacak mıdır, olmayacak mıdır? Dokunulmazlıklar konusunda alacağı kararla Büyük Meclis bu sualin cevabım verecektir.

Meclisler, hareketlerini iki esas üzerine bina edebilirler. Teoriler, prensipler, doktrinler, felsefeler esas alınabilir. Yahut, memleketin içinde bulunduğu şartlar ve hususiyet göz önünde tutulur. İyi Parlamento, bunların ikisini basiretle, meharetle, geniş bir sorumluluk duygusu içinde mezceden Parlamentodur. Böyle parlamentolardır ki hem donup kalmazlar, hem de aşırdıklara kaçmazlar. Bugün, bizim kendi Meclisimizden istediğimiz budur.

Dokunulmazlık müessesesinin dokunulmazlığı hakkında bir kürsüden saatler ve saatler konuşmak kabildir. Söyleneceklerin hiç biri keramet değildir, zira bunların hepsi sayısız kitapların içinde mevcuttur, 'Müessese olarak dokunulmazlık hakkında artık ilâve edilebilecek fazla bir şey kalmamıştır. Büyük Meclis, asıl, işi pratik ve olumlu tarafından ele almalıdır.

Dokunulmazlık, bir ihtilâl sonrası memleketinde bir takım kimselerin, tecavüzden masun tutunması şart müessese veya hâdiselere rahatça, üstelik kabadayılık da taslayarak sövebilmelerini mümkün kılmak için Anayasaya konulmamıştır. Ordu bu müesseselerden biridir. 27 Mayıs bu hâdiselerden biridir. Meclis bu suçu işledikleri bildirilen bir avuç sahte sergerdenin üzerine himaye kanadı gelmeyecektir. Görmemelidir. Bunlar mahkemeler önünde hesap vermekle mükelleftirler. Saç lşlememlşlerse Meclise dönerler. İşlemişlerse, Meclis içinde yerleri yoktur. Türkiyenin şartları, bu tayinin yapılmasına mutlak surette İhtiyaç göstermektedir. Meclis, platonik düşüncelerle veya kasıtla buna imkân vermediği takdirde önemli kuvvetlerin güvenini geniş ölçüde kaybedecektir. 1963 Türkiyesi için, lüks olan budur.

Oyunu kullanacak olan milletvekilleri, vicdanlarıyla başbaşa, şu sualin cevabını vermelidirler; "İsnat olunan söz söylenmiş midir, söylenmemiş midir? Bunu, mahkeme hükme bağlayacaktır. Ama bahis konusu şahsın, zihniyeti ve seviyesi, politikayı anlayışı, formasyonu, hususi sohbetlerdeki üslûbu, hadiseleri değerlendirme ölçüsü itibariyle bu sözü söylemediği hususunda elimi ateşe sokabilir miyim?"

Elini ateşe sokamayacak olanlar bilmelidirler ki memleketi âteşe atmaya hiç hakları yoktur. Zira memleketi içine atacakları ateş ellerini yakmakla kalmayacaktır ve anlayışsızlıklarıyla kendileri, bunu ziyadesiyle hak etmiş olacaklardır.

O r d u n u n

Türkiyede bugün bir askeri ihtilâl nasıl olur? Her halde, 27 Mayıs sabahı olduğu gibi değil.. 22 Şubat gecesi olabileceği gibi. Yani, vuruşarak. Bir kısım kuvvetler Başbakan İsmet İnönüyü tutacaktır, bir kısım kuvvetler İhtilâlcilerden yana olacaktır. Halkın büyük çoğunluğunun vuruşma sırasında Hükümeti destekleyeceğinden hiç kimse şüphe etmemelidir. Siyasi partiler ve onlara bağlı müesseseler, teşekküller de aynı tavrı takınacaklardır. Bunların başında C.H.P. ve C.H.P. li seneler gelecektir, .

Bir defa, böyle bir konjonktürde İhtilâlcilerin başarı şansı var mıdır? Olmadığı açıktır. Ama, farzediniz ki galip geldiler. Ordu olarak, omuzlarında İktidar, milletin karşısındadırlar. Ne yapacaklardır?

Parlâmento tabii feshedilecektir. Siyasi partiler de öyle.. Siyasi hayat yeni baştan tanzim edilecektir. Muhtemelen bir cunta idareye el koyacaktır. Cuntayı, vuruşmayı kazanan kuvvetlerin subaylarından ileri gelenler teşkil edecektir. Şu anda Ordu, yüksek komuta mevkilerini işgal edenlerin hemen tamamı itibariyle Hükümetin ve demokratik rejimin yanında bulunduğuna güre büyük komutanların hepsi bertaraf edilerek bu cunta kurulacaktır. Belki başına konulmak üzere, iki taraflı oynayan biri bulunup getirilecektir. Cunta, bütün hürriyetlerin lâğvedildiğinl ilân etmek" le işe başlamak zorundadır. Gazeteler ya kapatılacaktır, ya da kendini bilenleri kendileri bizzat kapatıp susacaklardır. Bir karanlık devrin içine girilecektir.

Memleketi böyle bir devrin içinde uzun süre tutmak imkânı olmayacağı açıktır. Cunta, en süratli şekilde, kendisine paravana olacak bir Kukla Meclis ve bir Kukla Hükümet kuracaktır. Bunlara kâfi derecede "sivil aydın" bulunabileceği şüphesizdir.. Ama aynı derecede şüphesiz olan, bunların içinde memleketin iyi niyet sahibi değerlerinin bulunmayacağıdır. Yeni iktidar, mevcudiyetini haklı kılmak için derhal icraat yoluna sapacaktır. Beş yıllık plân yeni baştan ve daha sosyalist görüşle değiştirilecektir. Millileştirme ve devletleştirme hareketleri başlayacaktır. Bunlar toplum nizamım bir anda altüst edecektir. Bu karışıklık ortasında- birbirlerinden habersiz kuvvetler ortaya çıkacaktır. "

Cunta, kendi kudretini kendisine bağlı birliklerden alacaktır. Ama o birliklerin başında bulunanlar asıl

yanname "Genç Kemalistler Ordusu" adına yayınlanmaktaydı ve 1 numaralı beyanname olduğu bildiriliyordu. Beyannamede, bir ihtilâlin şartlarının Türkiyede gerçekleşmiş bulunduğu belirtiliyor, Hükümet tavizcilikle suçlandırılıyor, intikamcı zümrenin gemi azıya almış olduğu söyleniyor ve Türkiyeyi kurtaracak nizamın silâh kuvvetiyle yerleştirilmesi zamanının geldiği haber veriliyor, geç kalınmaması isteniliyordu.

Beyannamenin, yetkili haber alna organlarının eline geçmesi ne güç, ne de geç oldu. Bazı kimselerin bilmediği gerçek şudur: Ordunun istihbarat teşkilâtı ve güvenlik mekanizması gayet iyi işlemektedir ve Ordu her şeyi çok yakından takip etmektedir. Beyannamenin yakalanma sı üzerine girişilen dikkatli tahkikat, ittihat ve Terakki Cemiyetinden özenilerek Ordu içinde bir cemiyet kurma gayretinde kimselerin bulunduğunu ortaya çıkardı. Elde edilen bilgiye göre bazı genç subaylara yemin de ettirilmiştir ve yeminin metninde "Türk Ceza Kanununun 141. ve 142. maddelerinin bilinerek ve bunların getireceği cezalara katlanılarak" vaziyet alındığı belirtilmektedir.

Tahkikat genişletilince görüldü ki hareketin Ordu içindeki zincirinin boyu fazla uzun olmamakla beraber bunun asıl militanları 22 Şubat olaylarından sonra Silâhlı Kuvvetler bünyesinden söküp atılan bazı kimselerdir. Bu genç subayların Üniversite ve Basın içinde de işbirliği yaptıkları kimseler mevcuttur ve aralarında büyük bir dayanışma vardır. Bunlar, 22' Şubattan bu yana Ordu dahilinde köprü başları aramışlar, yüksek seviyede olmasa da bir-takım köprü başları bulmuşlardır. Hepsi, "Genç Kemalistler Ordusu" adı altında birleşmişlerdir. Tetkik edilen beyanname, bunun Ordu dışında hazırlanmış ve bazı hukukçular tarafından görülmüş olduğu intibaını verdi. Hareketin resmi felsefesi, Atatürk devrimlerinin tavizsiz olarak tatbiki için idarenin Silâhlı Kuvvetlerin murakabesi altında bulundurulması gerektiği tezidir.

Zemin ve zaman

İşin beyanname, dağıtılmasına kadar götürüldüğü tarih, tahkikatı yapanların dikkat nazarından kaçmadı. Bu, Celâl Bayarın tahliyesi ve A. P. nin azgın hale gelmesi günlerinin akabidir. O zamana kadarki propagandasında gerici faaliyetleri, Hükümetin acz içinde bulunduğu iddiasını, Atatürk devrimlerinden taviz verildiğini, bir Demokrasi türküsü tutturulmuş olduğunu silâh diye kullanan "Genç Kemalistler Ordusu" ortalık karışır karışmaz ortaya daha fazla çıkmak saatinin geldiğini hesaplamıştır. İstismar edilen endişe, A.P. seçimleri kazanırsa ne olacağı ve İsmet Paşadan sonra hâdiselerin nasıl seyir takip edeceği endişesidir. Her iki halde de Ordunun müdahalesi, beyannamecilere göre tabiî olduğuna göre buna şimdiden hazırlanmak, hattâ bunu şimdiden yapmak lâzımdır. Kazanılacak zaman kâr hanesine kaydedilecektir.

Ancak, ihtilâl yapmak için beyanname dağıtmak gibi modası pek geçmiş bir usulün tatbik edildiğini müşahade etmek tahkikatı yapanlardan bir kısmının midesini bulandırdı. Ger çi, İttihat ve Terakkinin usulü bu olmuştur, ama o günlerin üzerinden ya-

Kulağa Küpe..

Tersine dünya!

Aman, adamlarda bir telâş, bir telâş..Efendim, bizim ev adreslerimizle telefon numaralarımızı iyi saatte olsunlara vermişsiniz!"

Ne münasebet, yahu?

Biz o ev adresleriyle telefon numaralarım iyi saatte olsunlardan aldık.

Temayülü

kuvveti teşkil ettiklerini anladıkları an Cuntaya hâkim olacaklardır. Türkiyede bugün, Demokrasiye karşı bir ihtilâl hareketi içinde şahsiyetini Silâhlı Kuvvetlere kabul ettirtecek bir kimse yoktur. Bu, ilk darbeyi bir sıra darbenin takip edeceğinin şaşmaz delilidir. İktidara el koymak için birlikte vuruşanlar, bu sefer kendi aralarında vuruşacaklardır. Bambaşka şartlar altında kurulduğu ve Ordunun tamamı, Gençlik, C.H.P. gibi güçlü teşekküllerin tam desteğine sahip olduğu halde M.B.K. nin bünyesinde cereyan eden hâdiseler o?tadadır. M.B.K. nin memleketi idare etmekteki başarı derecesi de, başta Silâhlı Kuvvetler, Türkiyede hiç kimsenin meçhulü değildir.

Netice, ister istemez terör olacaktır. Ama terör, kuvvet ister. Terör az zamanda yerini kaosa bırakacaktır. Kaostan sonra Türkiyeye nenin geleceği ise meçhuldür. Bunları tahmin etmek için kâhin olmaya lüzum yoktur. Bunlar, iki kere ikinin dört ettiği kadar açık gerçeklerdir.

İşte, bu gerçeklerdir ki bugün Türk Silâhlı Kuvvetlerini demokratik rejimin sembolü olan İnönünün yanında» onun yardımcısı olarak toplamaktadır. Türkiye için tek kurtuluş yolunun İnönüye savaşında destek olmakla açılabileceğini türk subayının bilmediğini, görmediğini sanmak türk subayını hiç tanımamak demektir. Bugün Ordunun temayülünün memleket işlerine zaten makûl ve gerekli ölçüde hâkim olduğunu, prestijiyle Ordu üzerinde tam otorite sahibi İnönünün memleketi hem Parlâmento, hem Ordu ile birlikte idare ettiğini görmemek için kör olmak lâzımdır. İnönünün arzusu, Ordunun arzusu İnönüden sonra da bu muvazenenin devamını sağlayacak ortamı memlekette yaratmaktan ibarettir. Hata, kendi temayüllerini, şahsiyetlerinin güçsüzlüğü dolayısıyla "Ordunun temayülü" diye satmak isteyen asker ve sivil bir takım sergüzeştçilerin yarattıkları havaya kapılmaktır. Ordunun büyük subayı da, küçük subayı da durumu görmektedirler. Gençliğinin icabı daha aceleci olan küçük subayın sıkıntısı, üzerinde bulunulan yolda, bir takım anlayışsızlıklar, hatta alçaklıklar yüzünden kâfi süratle ilerlenmemesidir ve bunda onun haklı olduğunu belirtmemek imkânı yoktur. Yoksa Ordu, yolun doğruluğu hususunda, müessese olarak bir şüpheye sahip değildir.

Zira, alternatifin ne olduğunu herkes gibi Sunay da bilmektedir.

rım asırdan fazla zaman geçmiştir. İhtilâl yapacak adam beyanname dağıtır mı?

Bunun sebebi tahkikat derinleştirilince ortaya çıktı. Harekete karışan, yüksek rütbeli hiç kimse yoktur. Ordunun içinde cereyanlar ve gruplaşmalar dağınıktır. Bırakınız 27 Mayısı, 22 Şubatın organizasyonu dahi mevcut değildir. Beyanname dağıtılması suretiyle bir yandan Ordu ihtilâle çağırılırken, diğer taraftan da dikkat nazarının hareket üzerine çekilmesi, Ordunun bir tesanüt duysusu içinde birleşmesi için vasat hazırlanması gayeleri takip edilmiştir.

Cevdet Sunay

Keçiyi sağlam kazığa bağla da..

Tahkikat gizli kalarak Nisan ayının ortalarına kadar devam etti.

Firar edenler

Bundan on gün kadar fince Gaziemir Hava Alanına ineri bir askerî uçaktan biri uzun boylu, esmer ve diğeri nispeten daha kısa boylu olan iki kurmay subay çıktı. Afyondan gelmiş olan uçaktan inen subaylar acele adımlarla pistte ilerleyerek bir otomobille İzmir Askeri Hastahanesine hareket ettiler. Subaylardan uzun boylu ve esmer olanı Kurmay Yarbay Talat Turhan ve diğeri ise Kurmay Binbaşı Ferhan Yırtlaştı. Turhan ve Yırtlas birkaç saat sonra gerekli muameleleri tamamlıyarak hastahanedeki odalarına çekildiler. Ancak buradaki ikametleri pek uzun sürmedi. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, önceki haftanın ortalarında Çarşamba günü, her iki subay da büyük bir sürprizle karşı karşıya kaldılar. O gün öğleden sonra yataklarında istirahat ederken Genel Kurmayın emriyle tevkif edilerek, gene bir askeri uçakla Ankaraya gönderildiler.

Bundan bir yıl önceye kadar Millî Savunma Bakanının Emir Subaylığım yapmakta olan Turhan 22 Şubat olayları ile ilgili, olduğu tahmin edilerek Afyonda Batı Menzili Kumandanlığına tayin edilmiş, ancak bazı özel sebeplerle diğer 22 Şubatçılarla birlikte, emekliye sevkedilmemiştir. Bu özel sebeplerin başın-

İlhami Sancar

Bir polis romanı

Behçet Kemal Çağlar konuşuyor
"Maziyi hasretle anarım..."

da Turnanın askerî cunta ile ilgisini açığa vurmamış olması gösterilmektedir. Ama Beyanname Hâdisesinin tahkikatı, harekete dahil, bilinen en yüksek rütbeli subayın Talât Turhan olduğunu gösterdi. Mart sonunda başlayan tahkikata ait haberler bir süre sonra kendilerine "Genç Kemalistler Ordusu" adını verenlerin kulağına erişti ve onları pirelendirdi. Talât Turhan ve Ferhan Yırtlas bir hastahanede daha güven içinde bulunacaklarını düşünerek İzmire geldiler. Ama evdeki hesap çarşıya pek uymadı. Haklarında tevkif kararı çıkarıldı.

Bir kaç gün sonra da hâdise başın tarafından haber alındı ve bomba gibi patladı.

Mucirin halkaları

Bu, en ziyade tahkikatı yapanları rahatsız etti. Zira bir ay içinde ulunanla iktifa etmek gerekecekti. İş aleniyete vurulduktan sonra su al--ında tahkikat yapmak imkânı ortadan kalkıyordu. Fakat meselenin esası anlaşılıyordu. Hazırlık, Türkiyede halk ile Orduyu karşı karşıya getirmek isteyen cereyanın bulunduğunu gören, bunun şampiyonlarının Demokrasi kalkanı altında rahat ve serbestçe faaliyette olduğunu müşahade den bazı genç subayların düştükle- endişeyi istismar ve kanalize etmek hazırlığıdır. Yani, memleketin umumî ahvalinden faydalananların marifetidir. Bir de, bu çeşit gayretlerin ve tertiplerin şimdiye kadar cezasıa kalmış olmasının verdiği cüretin' neticesidir. Fakat şimdi memleketteki şartlar ve kuvvet dengesi değişmiş, olduğundan, Ordu yüksek komutanlarının idaresinde büyük ekseriyetiyle birleşmiş bulunduğundan ve herkesin geçmiş hâdiselerden ders, ibret alması gerektiğinden harekate karşı tepki kesin oldu. Hâdiseyle alâkalı beş subay tevkif edildiler.

Bu arada, İstanbulda beş deniz subayının tevkifinin aynı ana rastlaması iki olayı çok zihinde ister istemez birleştirdi. Halbuki hâdiselerin birbiriyle alâkası yoktur. İstanbulda bahis konusu olan, bazı Eminsuların da iştirakiyle tertiplenen bir toplantıdır ve "Genç Kemalistler Ordusu" nun ismi dahi orada bilinmemektedir. "Genç Kemalistler Ordusu" daha ziyade Orta Anadolu Bölgesinde belirmiş bir mevzii hazırlıktır.

Tepkinin kesin olması, hazırlığın içinde bulunanları paniğe uğrattı. Faaliyete başlarken tehlikenin bu kadar büyük olacağını -yeminlerine rağmen- hesaplamamışlardı. İnkâr, tevil yoluna saptılar. Aciz içinde olduğuna inandıkları ve arkadaşlardı inandırmak istedikleri Hükümet hiç de aciz görünmüyordu!

Dernekler

Aslına rücu

Siyah saçlarını arkaya doğru taramış olan orta boylu, kahverengi elbiseli adam derin bir nefes aldıktan sonra işaret parmağını havada sallıyarak:

"—Arkadaşlar siz atatürkçü, devrimci eski halkevleri gerçek idealistlerini, çarpık ve sapık fikir cereyanlarından herhangi birine meyilli gösterecek tüzük maddelerinin vebalinden bir an önce ayrılmak bir ihtiyaç, bir borç haline gelmiştir. Biz ırkçı değiliz, turana değiliz, biz ümmetçi değiliz, komünist değiliz. Aceleyle hazırlanmış eski tüzükteki bir madde yüzünden kimsenin bizi gerici veya durucu saymasına rıza gösteremeyiz" dedi.

Fakat sözlerine devam edemedi. Önce ilk sıralardan yükselen "yaşa, varol" sesleri gittikçe arttı ve konuşma duyulamaz hale geldi. Salonu dolduran 84 delege ayağa kalkmış, hatibi alkışlıyorlardı..

Olay, önceki haftanın sonlarında Başkentte, Atatürk Bulvarından B.M.M. binasına sapan yolun köşesindeki iki katlı gri binada geçti. Orta boylu, kahverengi elbiseli adam millî şair diye tanınan Behçet Kemal Çağlardı. Çağların konuşması Türk Kültür Dernekleri Tüzüğünün bir maddesiyle, ilgiliydi. 27 Mayısı takip eden gün lerde kurulan derneğin tüzüğü alelacele hazırlanmış ve Türkeşin be-

Tahsin Banguoğlu
Büyük vebal

cerikliliği sayesinde pek az kapalı bir ümmetçilik ve ırkçılık bir madde halinde derneğin gayeleri arasına sıkıştırılıvermişti. Türkeş daha sonra bu maddeye dayanarak derneği kendi politik: amaçlarında âlet olarak kullanmak istemiş, ortaya attığı bir kültür birliği sloganıyla bütün teşkilâtı dejenere etmişti. Türkeşten sonra, kuvvetlenme , yolunda olan demek bir tüzük değiştirme ameliyesi ve yeni seçimlerle zayıflatılmak istenmemiş ve madde herhangi bir tatbik sahası bulmamakla bareber, olduğu gibi bırakılmıştı. İşte Pazar günü yapılan genel kurul toplantısı, gerçekleştirilmesi uzun bir süreden beri düşünülmekte olan -bu tüzük tadili ile ilgiliydi. Ancak üyeler sadece birkaç maddenin değiştirilmesini yeter bulmuyorlardı. Türk Kültür Derneğinin asıl gayeleri çizilirken adının da ruhuna uygun olması gerekiyordu. Böylece bütün delegelerin ittifakla verdiği kararla Derneğin adi aslına sadık kalınarak "Türkiye Halkevleri ve Odaları" olarak değiştirildi.

Akşamüstü saat tam 17,40 da verilen bu karardan sonra üyeler yaşlı gözlerle birbirlerini tebrik ediyorlardı.

Aydına hücum

Halkevlerinin kuruluş fikrî Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar uzanmaktadır. Aydın zümreyle halkı kaynaştırmak ve devletin eğitim faaliyetlerinin yanı sıra halkın genel kültür seviyesini yükseltmek üzere o yıllarda bazı teşebbüslere geçilmiş, ancak bunlar daha çok lokal teşebbüsler olduğundan geniş bir teşkilât kurulamamıştı. Nihayet 1932 yılının başlarında meseleyi bizzat ele alan Atatürk Halkevlerini kurdu. Halkevleri, her tarafta büyük bir ilgi göldü. Devletin de malî desteğiyle teşkilât kısa bir süre sonra bütün yurda yayıldı. En küçük ilçeler de bile sosyal ve kültürel faaliyetlerde büyük bir gelişme görülüyordu. Özellikle sanat çalışmalarının ilk nüvesi Halkevlerinde kuruldu. Bugün sanat alanının pek çok şöhreti ilk kıvılcımlarını Halkevlerinde yakmışlardır.

Halkın kültürel gelişmesinde son derece önemli bir fonksiyonu olan Halkevleri 1951 yılına kadar görevine hiç aksamadan devam etti.' Bu tarihte, iktidarda bulunan D.P. aydınlara karşı açtığı savaşta ilk hedef olarak Halkevlerini kabul etmişti. Halkın uyanması demek D.P. nin sonu demekti. O halde, Halkevleri kapatılmalıydı. Üstelik bu iş için bir gerekçe de hazırdı. Halkevleri C.H. P. ye bağlıydı. O halde bu partinin malları gaspedilirken Halkevleri de kolayca tasfiye edilebilirdi. Sonra taktik değiştirildi ve Halkevleri, C. D.P. nin malların n alınmasının ilk adımı yapıldı. Böylece sayıları 6 bini bulan ve her biri gerçekten birer kültür ve sanat yuvası olan Halkevleri bir tek kararla siliniverdi. Tiyatro sahneleri çürümeye veya ardiye olarak kullanılmağa, 500 binden fazla kitap kalorifer kazanlarında yakıt olarak kullanılmağa -Yeşilköy Bucak binasının kalorifer dairesinde Yeşilköy Halkevine ait binlerce, kitap bekletilmektedir- terkedildi. Kadıköy Halkevi binası ve sahnesi Adliye Tapu Dairesi oldu. Bando enstrümanları yok pahasına -bu enstrüman ları satın alan şahıs 27 Mayıs inkılâbından sonra enstrümanları Türk Kültür Derneklerine hediye etmiştir- satıldı.

Misyoner Ruhu

Tarih belki D.P.yi, bir çok kusuru dolayısıyla affedecektir. Ama onun, bu memleket aydınının ruhunda yanan ateşi söndürmek suretiyle işlediği günahı her halde affetmeyecektir. Liderlerinin küçük şahsiyetleri ve seviyesizlikleri, kendini en çok bu çeşit vandalizm hareketlerinde göstermiştir. Bu liderler ince, asil, sanatkârane, nesih ne varsa hepsine düşmanlık etmişler ve kütleleri bu çeşit düşmanlıklara itmişlerdir. Bu yüzdendir ki çok kimse şimdi bu kusuru, Demokrasinin kusuru sanmaktadır ve Demokrasiye onun .için karşı çıkmaktadır.

Halbuki Demokrasi, misyoner ruhunu yok eden değil, o*nn daha olumlu yapan sistemdir. Şimdi Halkevlerini devralan ekip bunu ispat etmekle mükelleftir ve bu, onların omuzlarındaki yüklerin en ağırıdır. İlk Halkevleri, bir tek parti sistemi içinde bulunduğumuzdan dalayı başarı kazanmamışlardır. İlk Halkevleri, onların başına geçenler bir ruh yarattıklarından dolayı başarı kazanmışlardır. Demokrasi içinde bu ruh daha serbest, daha güzel yaratılacaktır. Ne var ki gerekli mücadeleden, hayatın tabiî icabı olan çatışmalardan ve rekabetten yılmamak, "Allah belasını versin" dememek, inanmak ve inandırmak, geniş soluklu olmak lâzımdır.*

Halkevlerinin yeni idarecileri Demokrasinin haksız yere yemiş olduğu bir damgayı silebilirler ve yeni Halkevlerini 'eskiler kadar başarılı hale getirebitirlerse memlekete hizmetle rin en büyüğünü yapmış olacaklardır.

1951 den 27 Mayıs Devrimine kadar geçen devre Halkevleri mensupları için gerçekten son derece üzücü oklu. Üyeler yıllarca devam eden yoğun bir çalışmadan sonra gelen bu durgunluğa bir türlü alışamadılar. Bir şeyler yapmak,. eski faaliyetleri tekrar canlandırmak gerekiyordu. Bu devre içinde kurulan Devrim Ocakla rı ve Mustafa Kemal Derneği Halkevlerinin külleri arasında canlanmağa başlıyan ateşin ilk kıvılcımlarını teşkil ettiler. Eski Halkevlerinin kurucuları yavaş yavaş bu derneklerde toplanmağa başladılar. Ama, ellerinde imkân yoktu ve iktidar karşılarındaydı.

27 Mayısı müteakip M.B.K. ilk iş olarak Halkevleri meselesine el attı. Eğitim probleminin çözülmesinde dev letin yanı sıra aydınların da yardımına ihtiyaç vardı. Cemal Gürsel Halkevleri yerine aynı fonksiyonu ifa etmek üzere Türk-Kültür Derneğini kurdu ve başına o tarihte Başbakanlık müsteşarı olan Alpaslan Türkeşi getirdi. Gaye halkla aydının temasını sağlamak ve bu dernek kar nalıyla en uzak köylere kadar kültürel faaliyetlerde bulunmaktı. Ancak Türkeşin fikirleri bambaşkaydı. Derneği kendi politik oyunlarına alet etmek istiyordu. Bu maksatla teşkilâttaki müteşebbis heyetle tamamen Türkeşin ideal arkadaşlarından seçildi. Asıl Halkevlerinin kurucuları, türlü gerekçelerle dernekten uzaklaştırıldı. Demeğin genel merkezi aşın sağın bir karargâhı haline getirildi. Bu durum Gürsel tarafından endişeyle takip edilmekteydi. Nihayet Türkeşin Başbakanlık müsteşarlığından uzaklaştırılmasından sonra, 1960 yazının sonlarında Gürsel Behçet Kemal Cağları Ankaraya çağırarak Türk Kültür Derneklerinin bu hüviyete bürünmeğine son derece üzüldüğünü belirtti ve:

"— Kapatmaya kayamadım. Vali ve kaymakamlara tevdi ettim. Yeni müteşebbis heyetler kur ve bu derneği düzelt" dedi.

İşte bu sözler Çağlar ve arkadaştan için yıllardır özlemini duydukları Halkevlerini yeniden kurma hareketinin ilk sinyalini teşkil etti. Vali ve kaymakamların da- yardımlarıyla tasfiye edilen Türkeşin müteşebbis heyetlerinin yerine pırıl pırıl, çalışma azmiyle dolu aydınlardan müteşekkil yeni heyetler kuruldu.

Artık son adım da atılabilirdi. Nihayet önceki haftanın sonlarında Pazar günü toplanan kurul, tüzüğün değiştirilmesi ve derneğin yeniden Halkevleri adını almasına karar verdi. Genel Başkanlığa, 1960 seçimlerini yapan Kabinenin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Bangruoğlu getirildi.

Dernek bu yeni hüviyetiyle politikanın ve uç teşkil eden her türlü cereyanların dışında kalacaktır.

idare

Hep aynı hikâye..

Bu hafta Rifat Öçtenin Bakan Bulunduğu Ulaştırma Bakanlığında yeni bir işlem yapıldı. İşlem., bir müddet evvel Bakan tarafından "Görülen Lüzum Üzerine" emekliye sevkedilen DOY Genel Müdür Muavini Muallâ Sezel hakkındadır. Sezel Ulaştırma Bakanlığı Genel Müdürlüklerinden PTT Genel Müdürlüğünde bir müşavirliğe tayin edildi.

Muallâ Sezel bu konu üzerinde avukatıyla kısa bir müşavereden son ra gereken muameleyi yaptı ve 16. Noterden bir protesto çekti. Protestoda meseleyi enine boyuna anlattı ve kendisinin bir makam istemediği, gasp edilen ve Anayasa alenen çiğnenerek elinden alınan hakkinin iadesini talep ettiğini belirtti.

Bütün bunlara sebep aranmak gerekirse, bir parça geriye gitmek ve olayların gelişmesini incelemek yerinde olacaktır. DDY Genel Müdür Yardımcılığından, gerekçe olarak emekli subay olusuna dayanılıp uzaklaştırılan Muallâ Sezel ve arkadaştan, bu haksızlık karşısında boş durmamışlardır; Anayasanın kendilerine tanıdığı hakkı kullanarak Danıştaya müracaat etmişlerdir. Danıştayda ya pılan inceleme Öçten tarafından yapılan işlemin tamamen uygunsuz olduğu sonucuyla bitti. Danıştaya yapılan ilk müracaatı müteakip alınan tehir-i icra karan Sezer ve arkadaşlarının görevlerine başlamasını İcap ettirmakteydi, Sezeı ve arkadaşları DDY Genel Müdürü İhsan Pulaka müracaat ettiler. Görevlerine başlamak arzusunda olduklarını, kanunlaşırı da bunu icap ettirdiğini belirttiler. Ancak Genel Müdürden son derece acaip bir karşılık aldılar. Genel Müdür 'dâvanın kendilerini ilgilendirmediğini, bu konuyla Bakanlığın ilgili olduğunu, bu sebepten kendisinin Danıştay kararını yerine getiremiyeceğini söyledi.

Muallâ Sezel
Elini veren, kolunu almalı.!

Sezel bunun üzerine kanuni formaliteyi tamamladı. Noter vasıtasıyla bir protesto çekti. Gerekçesini tuzun uzun yazdı ve beklemeğe koyul" du. Bekleyiş bir hayli uzun sürdü. Danıştayda dâva devam etti. Sezel ve arkadaşları beklemeğe devam etti ler. Öçten hiç oralı, olmadı. Zamanın her şeyi unutturacağını sandı. Koalisyonun bozulması hikayesiyle kendini ve etrafındakileri avuttu. "'Tehir-i icra kararı"nın kendisini bağlamayacağını, nihai karan beklemek gerektiğini söyledi.

Ancak, Danıştaydaki dâva normal olarak sonuçlanıp Öçtenin tasarrufunun Anayasaya aykırı olduğu kararma yargı organları tarafından varılınca, işin şekli değişiverdi. Danıştay mağdurların görevine iadesini istiyordu. Buna rağmen böyle bir işlem yapılmadı. Sezel ve arkadaşları bu durum karşısında TBMM Dilekçe Komisyonuna 12 Nisan 1963 tarihinde bir dilekçeyle müracaat ettiler. Dilekçelerinin gerekçesi meseleyi baştan sonuna anlatmakta ve Danıştay kararma istinat ederek hakların iadesini talep etmekteydi. Muallâ Sezel dilekçesine söyle yazdı:

"Ulaştırma Bakam Rifat Öçten, TCDDY Genel Müdürü İhsan Pulak ve Ulaştırma Bakanlığı Müsteşar vekili -şimdi Müsteşardır- Sabahattin Baydur, Danıştay 5. Dairesince ittihaz olunan tehiri icra kararıyla, bu kararın kaldırılması hakkında Ulaştırma Bakanlığı talebinin reddine dair olan ikinci kararı kasten infazdan imtina eylemek suretiyle Anayasanın 133. maddesinin son fıkrası hükmünü ihlâl suçu işlemişlerdir.

Bunlardan Sivas milletvekili bulunan Bakan Rifat Öçtenin Yasama Dokunulmazlığı, mevcuttur. Hakkında TBMM tarafından tahkikat icra ve yasama dokunulmazlığı kaldırılmadıkça dâvanın yürütülmesine imkân yoktur. Anayasanın ihlâli suçu ise, takibatın devre sonuna bırakılmasını icap ettirmiyecek suçlardandır. Bu bakımdan hakkında tahkikat icrasına ve dokunulmazlığının kaldırılarak diğer iki suç ortağıyla birlikte, Anayasanın 147. maddesi gereğince muhakemeleri yapılmak üzere, Yüce Divan sıfatıyla Anayasa Mahkemesine sevkedilmelerini rica ederim.."

Olayın bu yeni gelişmesi, Ulaştırma Bakanlığında bir çember haline gelen ideal birliğini biraz telâşa düşürdü. Mesele Mecliste tartışılacakta büyük çanta akisleri olabilirdi. Basın, Rifat öçten tipi Bakanların zaten karşısındaydı. Pek çok milletvekilinin de mağdur olanlardan yana çıkması tabiiydi. İş bu yönden incelenirse Ulaştırma Bakanı ve yanmdakiler bir hayli güç duruma düşeceklerdi. Üstelik Bakan öçten, Anayasa mahkemesine sevkedilen ilk Bakan olma sıfatını kazanacaktı.

Formül arar ve kendilerince bulundu. Muallâ Sezel bir başka göreve atanırsa susabilir, mesele de kapanır giderdi. Ancak haftanın ortasında ellerine gecen protesto, hesabın yanlışlığını ortaya çıkardı ve Ulaştırma Bakanlığındaki ekibi derin derin düşünmeğe şevketti.

A. P.

Hastalık devam ediyor!

(Kapaktaki durum)

Senatör Kâzım Yurdakul, O tarihlerde henüz A.P. den ayrılmamıştı. Denizliye gitti. Denizlili A.P. İller kendisine sordular;.

"— Beyefendi, bu A.P. alo politikası nadir.? Neye dayanır? Nasıl bir yönü vardır? Biz anlayamadık. Şunu bize bir anlatır mısınız-?"

Yurdakul bir hikâye anlattı:

"— Eskiden, sesli film çıkmadan,

sinemalarda bir plâk bulunur, film oynatılmağa başlandığında plâk gramofona konur ve film ile ses aynı anda başlatılırdı. O günlerden birinde bir sinemada biri dram, öteki komedi iki film birden oynuyordu. Plâk feci bir hata yaptı ve plâkları şaşırdı. Komedi oynanırken dramın plâğını koydu. Film başlayınca sinemanın sahibi çılgın gibi plâkçıya geldi. Plâkçı gayet sakindi. Patronun telâşına görünce.

— Aldırma patron, nasılsa anlamazlar, dedi.

Patron ağlamaklı sordu:

— İyi ama komedi oynanırken iş daha feci olacak?

Plâkçı gene umursamadı:

— Onu hiç anlamazlar, sen keyfine bak..."

Sonra Yurdakul ilâve etti:,

"— İşte AP nin politikası bu plâk karışması gibi bir şey. Onun için fazla telaşlanmayın..."

Yurdakul un hikâyesine Denizli teşkilâtından ne cevap verdiler bilinmiyor ama, bu hafta içinde cereyan eden olaylar müstafi Senatörün haklı olduğunu ortaya çıkardı.

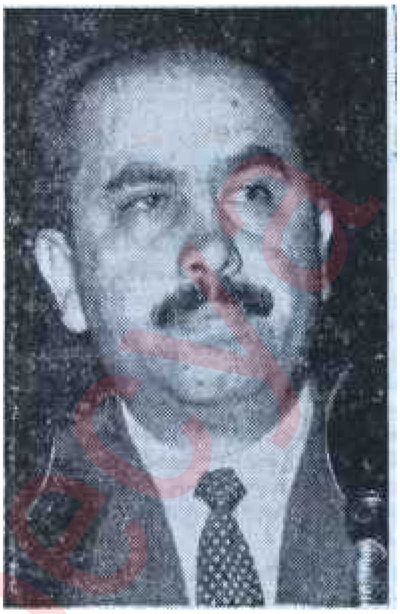
Contanın zaferi..

Gerçekten, bitirdiğimiz hafta ve bu haftanın başında AP içindeki karışıklığın doğurduğu olaylardan galip çıkmasını AP li sivil cunta gayet iyi becerdi. Saadettin Bilgiç ve Perruh Bozbeylinin manevraları işi sonuna kadar götürdü ve rüzgârın istikametini değiştirdi. AP Genel İdare Kurulu geçen hafta içinde toplanarak bir karara varmayı denediğinde hava bir evvelki toplantının tamamen tersineydi. İpler, Saadettin Bilgicin eline geçmiş, M. Ali Aytaç, Kadri Eroğan, Evliyaoğlu suspus olmuş, partinin yönetilmesinde söz sahibi olmaya çalışan emekli subaylar işi tamamen Bilgiç ekibine bırakmışlardı. Genel Sekreter Orhan Süersanın sesi sedası çıkmıyor, Gümüşpala pek hasta olduğundan Genel Kurul toplantısına iştirak dahi etmiyordu.

Olayların gelişimine şöyle bir göz atıldığında Bilgiç ekibinin işi iyi idare ettiği anlaşılmaktadır. Bilgiç ve beraberindekiler evvelâ AP Meclis Grupunun havasını bir yerden alıp bir yere getirmişlerdir. Bu yer önce ortacıların zaferi gibi görünmüşse de, sonradan oynanmağa başlanan oyun, ibrenin Bilgiç tarafına doğru yöneldiğini göstermektedir. AP Grupunda Celâl Ertuğun önergesinin kazanması ıslahatçı milletvekillerinin dışarıya akımını durdurmuş ve kendilerini, işlerine en fazla gelen yola götürmüştür.

Biraz daha bekliyelim!

Bilgiç ekibinin istediği de bundan ibarettir. Hafta içinde AP Grup odasında Bilgiç, Bozbeyli, Okurer, Bilgehan ve birkaç AB li bir... araya gelip konuştular. Genel İdare Kurulunda takınılacak tavın müzakere ettiler. Birinci merhale atlanmış. Meclis Grupuna istenilen ''sükûnet gelmişti. Genel Kurulun yapacağı tasarruflara Grup fazla karışmayacak ti. Teşkilât ise bu işin üzerinde, belli ki fazla durmıyacaktı. Zira AF 11 teşkilât' gerçekten yanlış plâğın farkına varmayacak haldeydi, İki cafcaflı nutuk ve geçmiş devir edebiyatı

Saadettin Bilgiç
Tilki

meseleyi halle kâfiydi. Kaldı ki, filerin pek çoğu da bu tip tasarrufları tasvip ediyordu.

Bu noktadan gidilerek evvelâ mutedil milletvekili ve senatörlerin ayıklanması istendi. Fikir Bozbeyli ve Bilgicindir. Liste hazırlanmıştır. Bu ayıklama bir bakıma teşkilâtın büyük kısmım memnun edecektir. Sadece Ege teşkilâtında bir parça huzur kaçacaktır. Kaçacaktır ama, Egede işlenen tez, "el altından atışa devam" olduğundan fazlaca gürültü çıkmıyacaktır. Ebedeki başlar büyük bir serinkanlılıkla AP yöneticilerinin hareketlerinin yanlış olduğunu söylemekte ve itidal politikasını savunmaktadırlar. Ama ilçe ve daha aşağı kademelerde bunun tamamen tersi söylenmekte ve "seçime kadar pusu" parolası zerk edilmektedir. Ege seçimin yüzde yüz kazanılacağından emindir.

Bununla ilgili bir görüşmede İzmir İl Başkanı Mehmet Karaoğlu bir AKİS mensubuna şöyle dedi:

"— Gümüşpalanın tutumu mu? Eskiden beri görüyorsunuz ki teşkilât kendi kendini, idare ediyor. Üstelik bir resmi yayın organımız yok, merkezle teşkilât arasındaki bağlantı bu yüzden kurulamıyor.."

"— Peki Zafer, Son Havadis, Yeni İstanbul ve Adalet sizin organınız değil mi?" sualini ise Karaoğlu:

"— Onlar bizim değil, 25 kurusun organı" diye' cevaplandırdı. Bununla kalmayıp Karaoğlu bir başka noktaya daha işaret etti:

"— Partinin içindeki müfritler muhakkak tasfiye edilecektir. Bu, sivri uçların törpülenmesidir. Biraz sabırlı olun, en azından 15 kişi tasfiye olacaktır. Bu iş en kısa zamanda tahakkuk edecektir."

Karaoğlunun sözlerinde gerçek payı vardır. Partinin sivri uçları törpülenmeğe başlamıştır. Başlamıştır[1] ama uç, Karaoğlunun tahmin ettiği veya söylediği uç olmadı. Genel İdare Kurulu toplanarak bazı milletvekili ve senatörleri Yüksek Hakem Heyetine -AP tüzüğünde TBMM üyelerinin partiden ihracı ancak bu kurul" la yapılabilir- sevkettiğinde, düşünceleri diğer yönde olanlar hayretler içinde birbirine baktılar veya bakar göründüler!

Tasfiye edilecekler..

AP Genel İdare Kurulunda Bilgicin hazırlattığı altı kişilik liste üzerinde fazlaca müzakere edilmeden sonuca varıldı. Adı geçen altı kişi bir evvelki Örüp toplantısında AP Genel İdare Kurulunun görevinden ayrılmasını talep eden ve son olaylarda bu Kurulu suçlu bulan önergenin sahipleriydi. Muallâ' Akarca, Ferit Alpiskender, Suat Seren, Âdil Ünlü, Mehmet Yüceler ve Cenap Aksunun Yüksek Hakem Heyetine sevk haberinin fazla duyurulmaması ve karşı tarafın hareketine mani olunmak için dikkatli davranılması da Bozbeyli tarafından istendi. Öyle yapıldı. Ancak haber süratle yayıldı ve altı kişi: bir araya gelerek meseleyi müzakere etmeye karar verdiler. Toplantıya adı ihraç edileceklerin arasında bulunmamakla beraber birinci sırayı bekleyen Nuri Bayar da iştirak etti. Altılar partiden ihraç e-

İnönü - Bayar
Masal!

Pek budalaca bir "basite İrca"

Türkiyeyi, meselelerini, dâvalarını, Türkiyedeki duruma bin türlü anlamak, anlatmak, tefsir etmek, değerlendirmek kabildir. Ama, şu izah tarzına ne dersiniz?

"Atatürkün yamada yetişmiş iki adam vardı'. Bunlar, birbirlerini bir türlü cekememişlerdir. Atatürk öldükten sonra çekişme daha da sertleşmiştir. Şimdi bu iki adam ihtiyarlamışlardır. Ama, karşılıklı kin ve nefretlerinden bir şey kaybetmemişlerdir. Memleketin içinde bulunduğu hal, sekseninci yaşlarına gelmiş İnönü ile Bayar arasındaki kavganın sonucudur. Bu kavga bir bitse, ki Azrailden başkasının buna gücü yetmeyecektir, Türkiye kurtulacaktır."

Hey yarabbi, beş yaşındaki çocuk bunu duysa güler. Halbuki bir «takım aydın zatlar bunu ciddi ciddi yazmaktadırlar, üstelik kendilerinden de beter bir takım aklıevvel yabancı gazetecilere bunu ciddi ciddi yazdırmaktadırlar. Geçenlerde koca Economistte son hâdiseleri böyle anlatan "pek ağırbaşlı" bir yazı bile çıktı. Ne kafa!

Aslında bu görüşü, bir demagoji taktiği olarak kullanmaya karşı diyecek bir söz yoktur. Nitekim Menderes bunu yapmış fer, Grupu içinde, bazı gazeteciler arasında, hatta memlekette hep kabahati İnönü - Bayar çekişmesine atmış, kendisine bu çekişmenin fırsat bırakmadığını mazlum mazlum ileri sürmüş, "Ah, onlar olmasa ben bu vatanı cennete çeviririm ama,." diye sözüm ona hayıflanmışlar. İnanan çıkmıştır, inanmayan olmuştur. Taktik, her halükârda bir belirli netice vermiştir. Menderes, politikayı bu tarzda anlayan bir ekolün bânisi olmasa bile ordinaryüs profesörüdür.

Fakat 1963 Türkiyesini bu şekilde izaha kalkışmak bir yana, 1963 Türkiyesinde böyle bir çekişmenin kıl kadar rol oynayabileceğini sanmak ancak ayda yaşayanlar için kabildir. Düşününüz, Ordusu ve Gençiliğiyle. Parlamentosu ve Basınıyla, aydını ve sağduyu sahibi vatandaşıyla Türkiye, iki adam arasındaki şahsi anlaşmazlığın santranç tahtası olacak! Afrikanın göbeğindeki kabilelerin meseleleri artık daha ciddi, daha olumlu temellere dayanıyor.

Ancak, Menderesin önünde bir defa daha hürmetle eğilip şapka çıkarmak lâzım. Baksanıza, aklı başında bir adamın dudak büküp "Kim inanır buna, yahu!" dan başka lâf söylemeyeceği masallara, hem de kimler arasında inanan, bunu ciddiye alıp üzerinde kafa yoran çıkıyor.

Ama Türkiyeyi böyle anlayanlar, Türkiyenin meselelerini halletmek içte ortaya çıkınca ne komik kaçıyorlar, değil mi? Türkiyedeki durum, iki adam arasındaki çekişmenin sonucudur!

Güldürmeyin, Allah atkına!

dilinceye kadar istifa etmeme kararan aldılar. İhraçlardan sonra seçim bölgelerine gidilecek, bir güzel her şey anlatılacak ve teşkilât uyarılacaktı! Hakem heyetinin karşısına da çıkmamak lâzımdı. Savunma filân yapılmıyacaktı. Altı politikacı, suçlu olmadıklarını kendilerini savunmaya lüzum olmadığını, gerçek süslünün karşı tarafta olduğunu belirtiyorlardı.

Oyunun en güzeli, bu karar verildikten hemen sonra cereyan etti Hasta Gümüşpala Genel İdare Kuruluna Şinasi Osmayla bir teklif yolladı. Bu törpülenecek ucun diğer yönüydü. Dört kişinin daha partiden İhracı gerekçesiyle Yüksek Hakem Heyetine gönderilmesini istiyordu. İsimler son derece enteresandı. Bir zamanlar koltuğunun dibinden ayırmadığı Kemal Bağcıoğlu, bir zamanlar sağ kolu sayılan Tahsin Demiray Bahri Cömert ve parti içindeki tutumuyla son derece göze çarpan Nur Bayer...

AP Genel idare Kurulu -Buna Bilgiç ekibi demek daha doğru olaçaktır- böyle bir teklifi pek beğendi Gökte aranan yerde bulunuyordu. Bilgiç ve cuntası idareyi ellerine geçirmek üzereydi. Başlar derhal tasvip manasına gelir şekilde sallandı ve is oldu bittiye getirildi.

Ancak, Gümüşpala, Ege teşkilâtında son derece sürprizler • beklemekteydi. Egenin bu günlerde 1 numaralı adamı Karaoğlu olaylar hakkında fikri sorulduğunda şöyle dedi:

"— 5 Nisandaki Genel Görüşmelerde tutulan zabıtları okudum. Vay canına.. Şu Şinasi Osma denilen adam ne adammış.. Asmak bu Osmayı.. Baksana almış eline sandalyeyi, Genel Merkezden fırlayıp gençliğe hücum etmiş.."

Gümüşpalanın göz bebeği hakkında söylenen bu sözler Genel Başkanın bir müddet daha hastalığının devam edeceğini açıkça göstermektedir.

Ayrıca Genel Başkanı -bir söylentiye göre- vakit bulabilirse bundan böyle Dr. Saadettin Bilgiç tedavi edecektir.

B A S I N

Propaganda

Kızaran yüzler

Bugünlerde Ankarada, Türkiyeyle ilgili bir film orada, burada gösteriliyor. İlk fırsatta Cumhurbaşkanıyla Başbakan da bunu seyredecekler. Kurdela, sinemacı tabiriyle "renkli bir dökümanter". Adı "Altın Hilâl"; İlk defa olarak, bundan bir süre önce Fransız Kültür Heyetinin şık binasının küçük sinema salonunda gösterildi. Film, Türkiyeyi anlatıyor. Şimdiye kadar, Türkiyeye ait olarak çekilmiş filmlerin en güzeli. Renkler, seçilmiş yerler, sözler.. İnsanın, işi gücü bırakıp hemen Türkiyeye koşacağı geliyor. Bütün memleket, en hoş ve en karakteristik noktalarıyla yarım saatten biraz az zaman içinde gözlerin önünden geçip gidiyor.

Bu film, dünyanın dört bucağında çeşitli dillerde gösterilecek. Milyonlarca insan Türkiyeyi bundan tanıyacak. Film, Türkiyeyi her hususiyetiyle tartıyor: İhsanları, adetleri, kentleri, köyleri.. Hattâ hayvanları.. Bir pasajdan ötekine ustalıkla, meharetle geçiliyor. "Milyonlarca insan" denilirken mübalâğa edilmemek tedir. "Altın Hilâl" Amerikada televizyonda gösterilecek ve beş milyon kişi tarafından seyredilecektir. Bu filmi yetmişten fazla memleket halkı da görecektir. Filmin türkçe kopyasına ilâveten televizyonda, sinemalarda, mekteplerde, kütüphanelerde, klüplerde ve sosyal teşekküllerde gösterilmek üzere, ingilizce, Hollanda dilinde, isveççe, norveçce, almanca, fransızca ve arapça kopyaları da olacaktır.

Film niçin başarı kazanmıştır?

Çünkü yapanlar istekle, şevkle, hattâ aşkla ve bilhassa bilerek, anlayarak çalışmışlardır. Eh iyi teknisyenleri kullanmışlardır. Propagandanın esası da bu değil midir? En iyiyi vermek!

Filmin Ankaradaki ilk gösterilişinde bazı davetlilerin yüzlerinin kızarıp kızarmadığı karanlık sebebiyle pek iyi anlaşılamadı. Bu davetliler, son senelerde, Türkiye Cumhuriyeti Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığını yüksek seviyede İdare eden veya etmiş olan kimselerdi. Zira filmi yapan... Şimdi, lütfen kendinizi sıkı futunuz: Caltex adını taşıyan yabancı petrol şirketidir! -Ve filmde "Caltex" adı bir tek defa bile geçmemekte, ancak bir gemi bacasında veya bir kamyon, yahut benzin istasyonu üzerinde şirketin kırmızı yıldızı şöyle bir görünmektedir-.

İşin alaylı kısmı: Filmin gösterilişi üzerine dağıtılan bir notta şu. yazilidir: "California Texas Oil Corporation (Caltex) tarafından hazırlanan Altın Hilâl- isimli renkli filmin Türkiyedeki ilk gösterilişinde Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının büyük yardımları olmuştur."

Ajanslar

Depar

Mayıs ayının ilk günü, İstanbulun meşhur Bâbıâlisinin şık binalarının birinde, Hürriyet Gazetesinin Üst katındaki lokalinde bir kokteyl veriliyor. Kokteyl, bir deparın kutlanması içindir. O gün, Türkiyenin ilk ciddi Özel Ajansı, Haber Ajansı faaliyete geçecektir. Haber Ajans, bir bakıma Hürriyet Gazetesinin yavrusudur. Zira, Türkiyenin en çok satan gazetesi -400 bine merdiven dayamıştır- bütün haber alma ve yayma teşkilâtını Haber Ajansı adı altında bir müstakil müessese halinde toplamıştır. Bugün, meselâ Başkentte Hürriyet Gazetesinin bir tek temsilcisi vardır: Mesleğin başarılı kıdemlilerinden Cüneyt Arcayürek. Hürriyet bürosunun bütün diğer mensupları, 1 Mayıstan itibaren -İşçi Bayramı- hissedar olarak katıldıkları Haber Ajansının mensupları olarak Başkentte icrayı faaliyette bulunacaklar ve haberlerini doğrudan doğruya kendi müesseselerine bildireceklerdir. 2 milyon lira sermayeyle kurulup bunun yarım milyonu hemen ödenen Haber Ajansına Hürriyet Gazetesi sadece adamlarını devretmemiştir. Gazetenin, bütün haber ve fotoğraf alma, verme âletleri da teleksler ve telefotolar yeni ajansa terkedilmiştir. Bundan böyle Haber Ajansı Hürriyet gazetesiyle birlikte Türkiyenin çok sayıda gazetesini de besleyecektir.

Aslına bakılırsa, Haber Ajansı her gazeteye bir Hürriyet Gazetesi olmak imkânını bahşedecektir. Zira haberler, Ajansta yazılacak ve şimdiye kadar Hürriyet Gazetesinde aldıkları şekli orada alacaklardır. Bundan sonra bunlar abone olacak bütün gazetelere dağıtılacaktır. Gazeteler bunu serbestçe -parasını ödediklerini göre... kullanacaklardır. Ancak Hürriyet Gazetesinin tu yolu tutmakla gazetecilikten ajanscılığa geçtiğini sanmamak lâzımdır. Zira Hürriyet, bilinen vasıflarıyla gene bütün öteki gazetelerden daha fazla satmak imkânını elinde bulunduracaktır. Zaten gazeteyi, babalan Sedat Semavinin vefatından bu yana bir büyük ticarî meharetle idare eden Haldun - Erol kardeşlerin, gazete tehlikeye girdiği takdirde Ajansı feda edeceklerinde şüphe yoktur. Ama şimdi böyle bir tehlike ufukta dahi görünmemektedir ve Haldun Erol kardeşler bütün türk basınına bir Hürriytet olma şansını tanımaktadırlar. Bundan faydalananlar faydalanacaktır, ötekiler gene oldukları yerde kalacaklardır.

Caltex'in işareti

Basın Bakanı yapsak!

Yeni özel ajansın kurulması iki teşekkülün canını sıktı. Bunların biri Anadolu Ajansıdır. "Altı ay gemisi" sıfatını ziyadesiyle hak eden A.A. nın bu genç, dinamik ajansla boy ölçüşebilmesi, elindeki bütün *im'* kânlara rağmen âdeta imkânsızdır» Şimdi, devletin A.A, ya abone ne kadar teşkilâtı varsa, -bilhassa Radyo- bunların hepsinin Haber Ajansına abone olmasını beklemek lâzımdır ve bu, bizim basın piyasasına canlılık getirecektir. Tedirgin olan ikinci teşkilât fikir işçilerini sinesinde barındıran teşekküllerdir. Ancak onlar, ajansın kendilerini tehdit etmediğini, bilâkis mesleğe fayda getireceğini anlamakta gecikmediler. Zira "fikir işçisi enflâsyonu"ndan en ziyade şikâyetçi olanın gerçek fikir işçileri olduğu artık herkesin malûmudur.

Çay

Nerde o çaylar!

Bembeyaz olmuş ve üç günden beri uzamış sakalını' sıvazlayan yaşlı adam:

"— Ah evlât ah" dedi. "Sen hiç monkey pıcked tea -maymunun topladığı çay diye bir şey duydun mu?"

Sonra titrek sesiyle sözlerine devam etti:

"— Çin dağlarında, İnsanların çıkamıyacağı yükseklikteki kayalarda, bir nevi' yabanî çay yetişir. Bu çayı önceden talim edilmiş maymunlar, boyunlarına asılmış bir sepete doldururlar. Dağlardan toplanan bu çayın öyle bir kokusu vardır ki, bir paket çayın içine iki parmak ucu ile bir nez-be atıldığı zaman tasavvur edilemiyecek kadar güzel bir rayiha verir. Fiyatı da çok pahalı olan bu çayı ancak bundan kırk yıl önce belki bazı yaşlılarımız içmişlerdir. Onlar da maymunlar tarafından toplandığını herhalde bilmiyorlardı. 1910-15 yıllarında, o zaman Tahmis sokağında -yaa... bir zamanlar İstanbulda böyle bir sokak vardı- çaycı dükkanı bulunan Balabanî bu çaydan getirtir ve hatırlı müşterilerinin çay harmanlarına tezgâhın, altından gizlice bir çimdik koyuverirdi.

Esasen o zamanlar her müşterinin ayrı bir harmanı vardı. Kendi çaycınızdan çay almaya gittiğiniz zaman bir kutudan 10 gram, öbüründen 20 gram koyarak bir- harman yapılır ve bu harmanın formülü büyük bir sır gibi saklanırdı. Zaten çaycı bu harmanı biraz da göz kararı ile hazırlardı. Çünkü çaylar 200 -300 çeşide ayrılırdı. Belli başlı bir tasnif yapmak gerekirse, Seylan çayları, Güney Hindistan çayları, Orta Hindistan çayları, Kuzey Hindistan çayları, Pakistan çayları, Cava çayları, Sumatra çayları, Filipin çaylar ve nihayet güneyden kuzeye kadar çeşitli kalitelerdeki Çin çay ları..."

İhtiyar bir-iki saniye durdu ve ağır ağır devam etti:

"— İşte, otuz-kırk yıl önce memleketimizde çay zevki böyleydi. Bırak otuz-kırk yıl önceyi, onyedi-onsekiz sene önce piyasalardaki Albayrak ve Şafak çaylarını, yahut ithal edilen Lipton çaylarını unutmaya imkan var inidir?"

Çay, 23 Maya 1942 tarihinde 4223 sayılı kanunla Tekel maddesi haline getirilmiştir. Kanunun 1. maddesinde, "Her nevi çayın ve kahvenin istihlâk için Türkiyeye sokulması devlet inhisarındadır" denilmektedir. Bu suretle, ondokuz yıldan beri çay, Tekel maddesi haline girmiştir.

Bu tekelin iki sebebi vardır: Birincisi, kuvvetli bir istihlâk vergisi alınarak Hazineye gelir sağlanması; ikincisi ise, Rize çaylarının dış rekabete karşı korunabilmesidir.

Türkiyede çay

Türkiyede çay istihsali 938-39 yıllarında başlamış, 2 Nisan 1940 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 3788 sayılı Çay Kanunu ile çay- ziraatinin nerelerde yapılabileceğinin tayini Bakanlar Kurulunun kararına bırakılmıştır. İki yıl sonra, yâni 23 Mayıs 1942 de, yayınlanan 4223 sayılı kanunun 2. maddesinde, "Türkiyede çay yetiştirilen yaş çay yaprağının işlenmesi, kurutulması ve bu maksatla yaş çay yaprağının mubayaası devlet tekelindedir" denilerek, çay sanayii de ticareti gibi özel sektörün elinden alınmıştır.

Bugün Rizede çay yetiştirildiği herkes tarafından bilinir, fakat bu çayın kalitesi nedir, ne miktar istihsal olunur, maliyeti ne âlemdedir, bunlar bir devlet sırrı gibi saklanır. Onun için, yetiştirdiğimiz çay hakkında çeşitli ve birbirinin aksi mütalâalarla karşılaşmamız mukadderdir. •

Piyasadaki bazı tüccarlar, Rize çayından nümune almak içi» müteaddit defalar Tekel İdaresine başvurmuşlar, fakat hiçbir zaman Tekel Barajım aşamamışlardır.

İthalât durumuna gelince... O da başlıbaşına bir hikâyedir.. İstatistiklere bakıldığı zaman, 1955 yılında 11.2 milyon liralık, 1958 de ise 11.4 milyon liralık çay ithal edildiği görülmektedir. Bu suretle, çay için yılda ortalama 4 milyon dolar civarında döviz , sarfedildiği meydana çıkmaktadır. Senede 4 milyon dolar lık çayı yıllardan beri iki hindli firma, yüzde 1,5 komisyonla memleketimize temin etmektedir. Yuvarı lak bir hesapla yılda 60 bin dolar,

yani 600 bin liralık ufak bir komisyon!..

Fakat kazanç sadece bu 60 bin dolarla kalmamaktadır ki... **Çay,** Kalkütada müzayedeyle satılan bir maldır. Müzayede listeleri de 15-20 gün önceden ilân edilir. Bizim hindli komisyoncular, listeleri Tekel İdaresine gönderirler. Ticaret. Grup Müdürlüğü de hangi çaylardan alınacağını tespit ederek komisyoncularına bildirir. Bu suretle iki firma, bizini hangi mallara talip olduğumuzu önceden bildiklerinden, müzayede günü önce o malları-kapatırlar. Ondan sonra da tertipli bir müzayede yapı» larak fiyatlar alabildiğine yükseltitir. Bu suretle müzayedede ne kadar yükseltilirse aradaki fark 60 bin dolarlık komisyona o kadar ilâve edilir.

Ancak, üzerinde durulması gereken bir nokta vardır ki, o da, Tekelin neden senelerden beri bu iki firmadan gayrı kimseleri aracı olarak çay mübayaası için kabul etmediği hususudur.

Alınması gereken tedbirler

Çay işinin memleket ekonomisi üzerinde ve bilhassa Dış Ticaret muvazenesindeki rom düşünülerek iki tedbir almanın zamanı gelmiştir de geçmektedir bile.. Bunlardan biri, çayı kahve gibi -kahve işi de ayrı bir âlemdir ya, o da başkaşartname yaparak eksiltme ile almaktır. Böyle bir yola gidildiği takdirde her yıl muazzam bir döviz tasarrufu sağlanabilecektir. Zira bu takdirde rekabet unsuru, Hindli firmaların müzayede sistemlerini allak bullak edecektir. Bu suretle "cihanda tekel" ortadan kalkacaktır. İkinci sistem ise, "yurtta tekel"i ortadan kaldırmak olmalıdır. Maksat Rize Çayının istihlâk edilmesi ve Hazineye gelir temini olduğuna göre, yapılan Harmanda ne kadar yerli çay kullanılıyorsa, ithalâtçıların o miktarda Rize çayı mübayaa etmeden ithalat yapmalarına izin verilmediği takdirde yerli çayın kullanılması meselesi kolayca halledilebilecektir.

Hazineye sağlanacak gelire gelince, kilo başına konulacak muayyen bir istihlâk vergisiyle bu dâva kolaylıkla halledilebilecektir. Bu suretle, her nümune için sarfedilmekte olan 7-8 bin liralık cay ile bir sürü memura verilen para tasarruf edildiği gibi, hem çayın kalitesi yükselecek, hem de sarf edilen külliyetli miktardaki döviz tasarruf edilebilecektir. Böylece memlekette çeşitli kalite çay harmanlarının bulunabilmesi de İmkan dahiline girecek, çay tiryakileri Tekel çayından veya çay tekelinden kurtulacaklardır.

Yanlışlıklar Komedyası

Fasih İNAL

Kilitler hakkında 6 Nisan tarihli AKİS'teki yazımız herhalde hatırlardadır. 2 Ekim 1963 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan 6/943 sayılı kararnameyle "gümrük giriş tarife cetvelinin 83.01 pozisyonuna dahil kültlerin yarda ithal olunmaması, bunlardan halen 'gümrüklerin denetinde bulunanların -Türkiyeye getiriliş sebepleri ve şartları ne olursa olsun, gümrükleme muameleleri hangi safhada bulunursa bulunsun, ithal vergi ve resimleri ödenmiş olsun olmasın- yurda sokulmaması Sanayi Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılmıştır" denilmekteydi.

Bu kararla, Gümrük Kanunu gereğince, gümrük vergileri ödendiği için fiilen ithal edilmiş olması gereken kilitlerin de yurda sokulması menedilmiş bulanmaktadır ki, bu husus kanuna aykırıdır.

İlgili piyasa adamlarının devamlı takipleri sonunda kararın sakat olduğu anlaşılmış ve 28 Şubat 1963 tarih ve 6/1472 sayılı Bakanlar Karara Kararı ile halen gümrüklerin denetinde bulanan kültlerden bazılarının yurda İthal olunması uygun görülmüştür. Bu kararnamenin varlığından Gümrük ve Tekel Bakanlığı müsteşarı Cavit Gürocakın İstanbul gümrüklerine hitaben yazdığı 20 Mart 1963 tarihli bir yazıdan haberdar olmuş bulunmaktayız.

Bir kararnamenin emredici hükümlerinin değiştirilmesi veya kaldırılması ancak yeni bir kararnameyle -fakat bu kararnamenin Resmi Gazetede yayınlanması şartıyla- kaabildir. Oysa ki, 28 Şubat 1963 tarihinden bu yana Resmi Gazete koleksiyonlarını teker teker elden geçirdiğimiz halde, 6/1472 sayılı bir kararnameyle maalesef teşerrüf edebilmiş değiliz. Mezkûr kararname bugüne kadar -iki aydan beri- Resmi Gazetede yayınlanmadığına göre, Bakanlar Kurulunca böyle bir karara varıldığına inanmaya imkân yoktur. Kaldı ki, Bakanlar Kurulunca böyle bir karar alınmış olsa bile, henüz Resmi Gazetede ilân edilmediği için bunun yürürlüğe girmesi de kaabtı değildir. Öyleyse, Gümrük ve Tekel Bakanlığı bazı kilitlerin ithaline müsaade olunmasına dair yazıyı nasıl yaşabilmektedir?

Dahası var, Dış Ticaret Dairesi 9 Nisan 1963 tarih ve 418.1.83 sayıyla Merkez Bankası Genel Müdürlüğüne yazdığı bir yazıda. X. Kota devresinde listelerde yer alan 83.61 pozisyonlu bazı kilitlerin Sanayi Bakanlığının müsaade belgesi olmadan ithal edileceğini bildirmektedir.

Daha dahası var... Merkez Bankası ise, Ticaret Bakanlığının bu yazısını 2 Ekim tarihli kararnameyi göz önünde tutarak tatbik etmeyeceğini belirtmiştir.

Şöyle bir özet vermek gerekirse:

1 — Sanayi Bakanlığının talebi ile Bakanlar Kurala, kült ithalini durduran bir kararname çıkarmıştır. -Bu kararname Gümrük Kanununa Aykırıdır-.

2 — Bakanlar Kurulu 28 Şubat 1963 tarihinde bir kararname çıkarmış ve 2 Ekim tarihli kararnameyi değiştirmiş, fakat bunu Resmi Gazetede yayınlamamıştır. -Bu, hukuk teamüllerine aykırıdır-.

3 — Gümrük Bakanlığı gümrüklere, Ticaret Bakanlığı ise Merkez Bankasına birer yazı yazarak kilit ithaline izin vermişlerdir. -Bu, 6/942 sayılı kararnameye aykırıdır-.

4 — İstanbul gümrükleri kilitlerin İthali muamelesine başlamıştır. -Bu da 6/942 sayılı karara aykırıdır-.

5 — Merkez Bankası ise Ticaret Bakanlığından gelen yazıyı 6/942 sayılı . kararı göz ününde tutarak tatbikata koymamaktadır. -Aslında hiç bir aykırılığı olmayan sadece Merkez Bankasının yaptığıdır-.

Şimdi öğrenmek için meraktan öldüğümüz bir soruya lütfen cevap verilmesini istemekteyiz:

Acaba, 6/1472 sayılı kararname bir devlet sırrı mıdır ki. bir türlü Resmi Gazetede neşredilmez de, ashabı mesallhin ilgili daireler arasında, âlileri bir karış, mekik dokumasına meydan verilir?

Şu mahut kararname Resmi Gazetede yayınlanıversin de, olsun bitsin be birader...

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Ürdün

Krallar sıkmazı

Arap Birliğinin gerçekleşme yoluna girişi, Orta - Doğudaki Nâsır-Kralcılar mücadelesine yeni bir hız kazandırdı. Birlik taraftarlarının Irak ve Suriyedeki mücadeleyi kazanmalarından sonra yeni hedef olarak Ürdünü seçtikleri anlaşılıyor. Ürdün, birlik konusunda müzakereler yapan üç arap devletinin anlaşmaya vardıklarının ilân edildiği günden beri tam bir huzursuzluk içine girmiştir. Hemen, hemen bütün şehirlerde Arap Birliği lehinde nümayişler yapılmıştır. Daha ziyade lise ve yüksek okul öğrencisi olan nümayişçiler, kurulan birliğe Ürdünün de katılmasını .istemektedirler. Parlâmentoda Muhalefete mensup milletvekilleri birlik konusunda hükümeti tazyik altında tutmaktadırlar. Bu mesele ile ilgili olarak yapılan uzun müzakerelerden sonra hükümet güven oyu alamamış ve düşmüştür. Kral Hüseyin, Şerif Hüseyin bin Nasırı başbakanlığa getirmiş, hemen bunun arkasından yayınladığı bir kararname ile parlâmentoyu feshetmiştir. Böylece Ürdün tarihinde ilk defa olarak bir hükümet güven oyu alamadığı, için düşmüş bulunmaktadır. Ürdün anayasasına göre, yeni seçimlerin dört ay içinde yapılması gerekmektedir.

Kral, yeni Başbakana, gönderdiği mektupta, "Avam Kamarası, Başbakan Rifainin Arap Birliği lehindeki poltikasını tasvip etmeyerek, artık halkın iradesini temsil etmediğini ortaya koymuştur" diyordu. Bu ifadeye bakılacak olursa, eski hükümetin Arap Birliğine taraftar olduğunu v- bu birliği istemeyenler yüzünden başının derde girdiğini zannet mek mümkündür. Halbuki durum tamamen bunun aksidir. Kralın niçin böyle konuştuğunu anlayabilmek için Ürdünün içinde bulunduğu şartlar yakından bilmek lâzımdır. Nâsırın Kahire Radyosu vasıtasıyla açtığı geniş propaganda kampanyasının etkisi altında olan Ürdün halkoyu, esas itibariyle Arap Birliğine taraftardır. Bunun dışında Nâsıraların ve Baas partisinin Ürdünde çok geniş yeraltı faaliyeti mevcuttur. Bu ülkede, Kral da dahil, hiç bir kuvvet halkta birleşme arzusuna mukavemet edebilecek, bu arzuyu açıkça hiçe sayabilecek güçte değildir. Bu bakımdan, Kralın mektubundaki sözler bir kanaatin değil, bir mecburiyetin ifadesidir. Kral kendisinin vs kabinesinin muayyen şartlarla Arap Birliğine katılmak . istediğini, fakat içeriden ve dışarıdan bazı unsurların bunu sabote ettiğini söylemektedir. Halbuki Nâsır, Arap Birliği hareketinin krallıklar için değil, cumhuriyetler için söz konusu olduğunu daha önceden açıkça bildirmişti. Buna rağmen Ürdün Kralı, birliğe taraftar olanlar ile olmayanların bir sis perdesi arkasında birbirine karışmasında fayda ümid etmektedir. Fakat bu taktiğin başarılı bir şekilde işletilmekte olduğunu iddia etmek de mümkün değildir. Ürdün halkı, yürütülen bütün gayretlere rağmen, Kralın birlik karşısındaki gerçek durumunu teşhis etmekte gecikmemiştir. Şiddetini iyice arttıran sokak kavgaları ve nümayişler bunu göstermektedir.

Arap âleminin lideri Nâsır
Parsa peşinde

Kral Hüseyinin tâcı

Geçen haftanın sonundan beri Ürdün, siyasi hayatinin en ciddi krizlerinden birine girmiştir. Kudüs ve Amman şehirleri zırhlı arabalarla devriye gezen elleri makinalı tüfekli askerlerin kontrolü altındadır. Örfi idare altındaki büyük şehirlerde geceleri sokağa çıkma yasağı konulmuş, fakat nümayişçi gençler gruplar halinde, yasağa rağmen gösterilere kalkışmışlarda.

Fakat hükümet, hiç olmazsa şimdilik, duruma hâkim görünüyor. Çöl-

de yaşayan bedevi aşiretleri Kralın safında yerlerini almışlardır. Hatta bu bedevilerin bir kısmı şehirlere getirilerek silâhlandırılmış ve nümayişlerin bastırılmasında kullanılmıştır. Ordu birliklerinin de hükümetle çatışma halinde olduğunu gösterecek bir olaya şimdiye kadar rastlanılmamıştа.

Haftanın ortalarına doğru hükümet kuvvetleri sükûneti tesise muvaffak oldular. Bir-iki nümayiş teşebbüsü Polis tarafından daha başlamadan bastırıldı. Hükümetin, kendine güvenini yeniden kazandığı, Başbakanla Kralın yaptığı konuşmalardan da anlaşılıyordu. Başbakan, "Memlekette huzur ve güvenliği bozmaya kalkışacak olanların şiddetle cezalandırılacağını" söylerken, Kral da bu gibi kimselerin "sinek gibi ezileceklerini" bildiriyordu. Buna rağmen, yapılan açıklamalarda hükümette gayesinin "kardeş arap memleketleri ile karşılıklı anlayışı temin etmek ve ayrılmaz arap milletlerini birleştirici hareketleri desteklemek" olduğu da belirtilmeden geçilmiyordu. Böylece hükümet, bir yandan tehdit, bir yandan taviz yolunu kullanarak durumu kurtarmaya çalıyordu.

Durumun kıymetlendirilmesini yaparken dikkat edilmesi gereken 6-nemli nokta, bu politikanın geçici bir dengeye dayandığıdır. BM dengeyi uzun bir zaman içinde bu şekilde sür- "dürmek imkânı mevcut değildir. Ta hükümet Arap Birliğine taraftar olduğunu söylemekle kalmayacak ve bu birliğe girecektir, ya da kendisinde o gücü bulup birliği reddedecektir. Bunun ikisinin ortası yoktur,' Meselenin birinci şekilde çözülebilmesi için Nasır, Hüseyinden tâcını istemektedir. Ürdün Kralının bu fiyatı ödemeye yanaşmıyacağı açıktır. Arap Birliğine muhalefet etmekse artık Hüseyinin gücünü aşan bir iş haline gelmiştir. Böyle bir teşebbüs de muhtemelen gene Ürdün tacına malolacaktır. Hüseyin çok müşkül bir durumdadır.

Önümüzdeki günlerde bu geçici dengenin Arap Birliği lehine bozuluşuna şahit olacağız. Tarihi akis bunu gerektirmektedir. Orta - Doğuda krallar çıkmaza girmiştir.

YABANCI GÖZÜYLE TÜRKİYE

THE TİMES

Başkan Nâsırın arap birliğinin, yeni Birleşik Arap Cumhuriyetinin Türkiyeye kargı düşmanca davranması halinde Türkiyenin Orta Doğu politikasında derişiklikler beklenmesi gerektiği Başbakan İsmet İnönünün damadı Metin Toker tarafından yayınlanmakta olan haftalık AKİS mecmuasında belirtilmiştir. Bu belirtme bugün, Metin Tokerin İmzasını taşıyan bir makalede yapılmıştır. AKİS'in resmî bir hüviyeti olmamakla beraber naşiri, şahsen kayınpederine çok yakın olarak bilinmektedir ve makalenin bazı kısımları adeta yetkili bir hava taşımaktadır. Ankarada yeni arap federasyonu hakkında resmi bir tepkinin gösterilmediği gözönüne alınırsa, resmi görüşün makalede aksettirdiğini kabul etmek kabildir

Makalede Türkiyenin arap işleri karşısında geçmişteki tutumunun umumiyetle dostane bir ilgi olduğu, fakat son üçlü birliğin Suriye ve Irakla geniş bir hududu bulunan Türkiye için büyük önemde bir yeni durum yarattığı bildirilmektedir.

Türkiye ile Mısır arasındaki münasebetlerin 1961 yılında Başkan Nâsır tarafından kesildiğini belirten yazıda sorulmaktadır: "Irak ve Suriye de bize karşı, Nâsırınki gibi düşmanca bir politikayı mı benimseyeceklerdir? Bu yol tutulduğu takdirde Türkiyenin hareketsiz kalacağını sanmak hatadır. Dış politikamızda gerekli değişiklikler derhal yapılacaktır"

Makaleye göre bu değişiklikler Bir yandan Türkiye ile İsrâel, diğer yandan da Türkiye ile Ürdün ve Suudi Arabistan arasındaki münasebetlerin sıkılaştırılmasıdır. "Güney hududumuzda bize kargı hususi maksatla körükörüne düşmanlık eden bir idarenin kurulması güvenliğimizi doğrudan doğruya tehdit eden bir durumdur."

İsrail ile daha yakın münasebet kurulmasından bahsedilmesi şimdiki halde Elçilik seviyesinde olan münasebetlerin yakında "geliştirileceği" yolunda İsmet İnönünün son günlerdeki beyanını hatırlatmaktadır.

Makale, ilerdeki hareketlerini tayin etmekte oldukları su sırada "Türkiyenin tutumunun ne olacağını bilmelerinin" Irak ve Suriye için "faydalı olabileceği belirtilerek nihayet bulmaktadır.

MOSKOVA RADYOSU

Sayın dinleyiciler, bilirsiniz türkyede bir darbımesel var. Minareyi çalan kılıfını hazırlar, derler. Fakat bazıları kılıfı hazırlamayı unutuyor," hattâ hırsızlığın izini kaybedelim der ken ipucunu bizzat ele veriyorlar. Kennedy'nin müşaviri, Amerikan yardımını ballandıra ballandıra anlatırken, boş bulunup, yardım alan ülkelerde sorumluluk yüklenen hükümetlerin kurulmakta olduğunu ağzından kaçırıyor.

Sayın dinleyiciler, bizim bildiğimiz, bir ülkede sorumluluk yüklenen bir hükümetin kurulmasını sağlamak, o ülkeye yardım ettiği iddiasında bulunanların değil, bizzat milletçe seçilen Millet Meclisinin işidir. Demek oluyor iki, Kennedy'nin müşaviri, Amerikan yardımı ile güdülen hedeflerden birinin yardım edilen ülkede hükümet kurulmasına varıncaya kadar müdahale etmek olduğunu gizlemeye bile lüzum görmüyor. Birleşik Amerikanın Türkiyeye yardımı ile ilgili olarak Clay, yardıma devam olunmalı demişti. Yardıma devam olunmalı demek, sorumlu hükümetlerin kurulmasını sağlamak demek oluyor. Fakat nasıl olur da bu Amerikan ileri gelenleri böyle sözler ederler, diyebilirsiniz. Bana kalırsa, buna küstahlık denebilir. Dünyada artık Amerikan yardımının bir müdahale vasıtası olduğunu anlamayan kalmamıştır. Amerikanın Korede Sygman Ree'yi. Lâtin Amerika, ülkelerindeki diktatörleri, bu arada esiri Küba diktatörü Batista'yı, Kongoda Çombeyi nasıl desteklediği malûm. Amerikan yardımının karakterini açıkça gösteren başka bir olay da son zamanlarda türk halk efkârında dillere destan olan, bir amerikan şirketinin skandalidir. Bilindiği gibi, bir türk firmasına demir-çelik fabrikası için 2 milyon 400 bin dolarlık teçhizat satan bu amerikan şirketinin gönderdiği mallar, hurdadan başka bir şeye yaramadığı için türk şirketi 1 milyon 400 bin doları ödedikten sonra geri kalanı ödemek istememiştir. Amerika bu meseleyi Türk Hükümetine bir şantaj vesilesi yaptı. Türk şirketi borcunu tamamen ödemene Türkiyeye yardımı tamamen keseceğini bildirerek, hükümete baskı yapmaktadır. Bazı senatörler de dahil, türk halk efkârı tu haksızlığa ve müdahaleye fena harda içerlemiştir. Ama Kennedy'nin müşavirine sorarsanız, "Bunda öfkelenecek ne var?" diyebilir. Çünkü bizzat kendisinin ifadesi ile bu yardımın güttüğü gaye, müdahale değil mi?

DİE WELT

Ajans haberlerinin bildirdiği gibi Türk milli bayramı olarak düşük Başbakan Menderesin idam günü değil, Menderes rejimini düşürmek irin yapılan ihtilâl günü olan 27 Mayıs kabul edilmiştir. *(Alman)*

NEWSWEEK

Meselâ 1950 yılında Kirksville'deki Kuzeydoğu Missouri eyaleti öğretmen koleji türk öğrencileri için anlaşılmaz bir cazibeye sahipti. Bir zamanlar 3000 öğrencisi arasında 11 türk bulunuyordu. Bunun tek anlaşılır sebebi, bu okulun Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı listesinde bulunmağıydı;

Tuhaftır ki, bazı türkler Kirksville'de Türkiye hakkında İstanbulda öğrendiklerinden daha fazla şey öğrendiler. İlk yılını Kuzeydoğu Misaouri'de geçirip şimdi Georgia eyaletinin Decatur şehrindeki Agnes Scott Kolejinde okumakta bulunan İpek Aksungur, "İstanbuldaki ailem entellektüeller sınıfına mensuptur ve orada biraz kapalıca bir hayat yaşadım. Fakat Kirksville'de her sınıfa mensup vatandaşlarımla karşılaştım. Bunların birisi polisti. Onun bildiği Türkiye, benim bildiğim Türkiyeden çok farklıydı" dedi.

Çoğu zaman kilise gruplarına hitaben konuşmalar yapan ve bazen "Memleketinizde yaşmak takıyor musunuz?" gibi suallere cevap veren 21 yaşındaki İpek, diğer ecnebi öğrendiler gibi bir tecessüs kaynağıdır. *(Amerikan)*

1 Kitap okudum

Adı: Türk Saz Şairleri
Yazarı: Ord. Prof. Dr. Fuat Köprülü
Türü: Edebiyat tarihi
Yayınlayan: Milli Kültür Yayınlatan, Türk Dili ve Edebiyatı serisi I
Baskı: Güven Basımevi 1962, 182 sayfa 750 kuruş. İsteme adresi: Sami Güneyçal, Kızılay, Kocabeyoğlu Pasajı, alt kat, Ankara.
Kitap: Prof. Fuat Köprülü, birdevrin ünlü edebiyat tarihçilerinden ibiridir. Devrinde yaptığı araştırmalar ve çalışmalar, bugün artık yetersiz ve eksik de olsa, günü-için oldukça fayda sağlamıştır. Bilhassa Edebiyat Tarihinin saz sairleri ile ilgili dalında yaptığı araştırmalardan bir kısım bugün dahi tazeliğini muhafaza ediyor.

"Türk Saz Şairleri" adını taşıyan seri yayınların şimdiye kadar Milli Kültür yayınları arasında üç: cildi çıktı. Son çıkan cildin sayfa numarası 516 olduğuna göre, her cilt aşağı yukarı 170 sayfa tutuyor. İlk ciltte Köprülü, Türk Edebiyatında Âşık tarzının menşe ve tekâmülünü anlatıyor ve XVI ile XVII. yüzyıl saz şairlerinden örnekler veriyor. İkinci cilt Cevheri, Âşık Ömer ve Karacaoğlana ayrılmış. ..Üçüncü cilt, XVIII. yüzyıl sazşairlerini sıralıyor. Herbirinin şiirlerinden örnekler var.

Beğendiğim: Türk Saz Şairleri" adlı kitap, memleketimizde son yıllarda üzerinde yeterince durulmayın edebiyat tarihi konusunda gerçekten faydalı bir çalışma örneği gösteriyor, İktisadi tarih, siyasi tarih gibi edebiyat tarihini de iyi bilmek gerek. Köprülü 'bu konuda iyi bir çaba göstermiş.' •

Beğenmediğim : Ne var ki Köprülü, zügürtleyen zenginin eski defterlerini karıştırması gibi, şahsi kabiliyetsizlikleri ve beceriksizlikleriyle işbilmezliği yüzünden politikanın dışına itildiğinde, vaktiyle yazdığı kitaplar karıştırarak bunları yeniden bastırmak ve yeni araştırmalara girmemek gibi kolay bir yola sapmış, aradan geçen otuz yıla yakın zamanının edebiyat tarihine getirdiği yeniliklere çok kere gözyummuş.
Sonuç: "Türk Saz Şairleri" herşeye rağmen edebiyat meraklılarınca okunur, bir eserdir. Biraz eski de olsa, gerçekten derlitoplu bir araştırmadır.

İlhami SOYSAL

AKİSÇİLER SİZİN İÇİN
GÖRDÜLER, DİNLEDİLER, SEÇTİLER

Si n e ma

Ölüm Gemisi — Bir alman prodüksiyonu olan film son 'derece iyi işlenmiş. Konu, pasaportunu kaybeden bir gemicinin herşeyimi kaybetmesi. Horst Bucholz maceraperest gemiciyi oynuyor ve son derece iyi bir kom pozisyon yaratıyor. Bir fahişenin yanında pasaportunu kaybeden Bucholz, mermi Ve silâh kaçıran bir gemide iş bulabiliyor. Zira bir başka yerde çalıştırılamıyor. Elke Sommer, filmin baş erkek artistinin sevgilisi. Ancak 15 . 20 dakika sahnede görünüyor, gerisi diğerinin omuzlarında... Sevdiği kızı bile pasaportunu yeniniden alabilmek için unutan Buchoia, sonunda bir salda denizin ortasında gerçekle karşı karşıya kalıyor ve film bitiyor. Görülmesi gereken bir film.. (Ankara)

Hazreti Lut'un Gazabı — Meşhur "Sodom ve Gomara" efsanesi. Son derece masraflı, ama o derece de başarısız bir film...

Film hakkında daha çok şey öğrenmek için sinema sayfamızdaki "Bir Film Gördüm" başlıklı yazıyı okumanızı salık veririz, (Ankara)

Ayşecik, Canımın İçi — Gözyaşı guddelerine hitap eden yerli bir kurdelâ. Diğerlerinden farklı değil. Filmleri hasılat rekoru kıran küçük yıldız Zeynep Değirmencioğlu, bu defa sarhoş bir babanın kızı rolünde, seyircileri bol bol ağlatıyor. Bir de, filmin sonunda bütün anneler kendi kızlarının Zeynep gibi olmadığına hayıflanıyorlar, o kadar!.. (Ankara)

Sergi

İlkbahar Sergisi: Ankara Türk Devrim Ocağı, 21 Nisan 1963 Pazar günü, Mithatpaşa caddesindeki İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Mezunları Cemiyeti Genel Merkezi Salonunda Üçüncü Resim Sergisini açtı. Tanınmış ve tanınmamış 37 ressamın 75 parça eserinden müteşekkil sergi, açılış günü büyük bir ilgiyle karşılandı. Natürmorttan peyzaja, peyzajdan nonfigüratife kadar çeşitli çalışmaları bir araya getiren serginin, sanatseverlere karşılaştırma imkânı vermesi bakımımdan, Ankara Devrim Ocağının büyük bir başarısı olduğu söylenebilir. Her yıl, "İlkbahar" ve bir de "Güz" sergisi, düzenleyen' Ankara' Devrim' Ocağının sanat çalışmaları büyük bir ilgiyle izlenmektedir.

Farklı. yaşlarda, değişik sanat anlayışındaki kimselerin bir salonda yanyana gelmelerini sağlayan Ankara Devrim Ocağının olumlu çalışmaları takdirle karşılanmıştır.

Sergi, 21 Mayıs 1963'e kadar açık kalacaktır.

Çağdaş Venedikli Ressamlar i Sanatseverlere, 26 Nisan 1963 Cuma günü saat 18'de İmar. ve İskân Bakanlığı salonunda açılacak olan "Çağdaş Venedikli Ressamlar Sergisi"ni görmeleri salık verilir. Sanatın beşiği sayılan Venedik, herhalde bu sergiye iyi eserler göndermiştir.

Sergi, 8 Mayıs 1963'e kadar açık kalacaktır.

A.B.D. Deniz Kuvvetleri Sergisi: 26 Nisan 1963 Cuma günü saat 17'de Amerikan Haberler Merkezi Sergi Salonunda açılacak olan "A.B.D. Deniz Kuvvetleri Resim Sergisi" sanatseverlere salık verilir.

Kitaplar

Köy Enstitüleri Hatıraları: "Yatılı Okul ve Köy", "İdi ile Bidi", "Çalışkan Toskin", "Kararak" ve "Kadı ile Dudu'' adlı eserlerin yazarı İ. Safa Günerin "Köy Enstitüleri Hatıraları" adlı eseri, okumak için çırpınan halkın yüreğinde bir sızı, gibi yatan' Köy Enstitülerinin tatlı hatıralarıyla dolu bir eser... 168 sayfalık büyük boy eserinde İ. Safa Güner, bugün yeniden açılması için savaşılan Köy Enstitülerinin insanı tâ içinden sarsan hatıralarını bir araya getirmiş. Enstitülü öğrencilerin yazı ve şiirleriyle süslü kitabı baştan sona okutmadan bırakmanın imkânı yok. "Köy Enstitüleri Hatıraları'nda bu halkın kalbi çarpıyor.

1963'te yayımlanan eseri, Köy Enstitüleri dâvasını savunan bütün aydınlara, salık, veririz. Dili güzel, düzeni güzel, amacı güzel, kısaca güzel bir eser...

Sahi Şimdi neredeler ???

Dr. Zekâi Tahir Burak

Uzun boylu, sert hatlı ve kır saçlı adam, AKİS'in İstanbuldaki muhabirlerine döndü ve;

"— Ankaranın bugünkü nüfusunun dörtte biri ya elimde doğmuştur, ya da mesuliyetim altında doğmuştur. Bu sözlerimde katiyen mübalâğa mevcut değildir" dedi.

Konuşan, 1925 yılında kerpiç bir evin üç odasında Türkiyenin ilk doğumevini kuran ve bu müesseseyi 1963 yılının 17 Nisanında Türkiyenin en modern ve en büyük Doğum evi olarak terkeden Dr. Zekâi Tahir Buraktı, 10 Nisanda, her taşında, her *(Ankara Doğumevi eski Başhekimi)* odasında, her elemanında emeği bulunan Ankara Doğumevinde yapılan hazin bir veda törenini müteakip emekliye ayrılan Dr. Zekâi Tahir Burakı Ankaralı olup da tanımıyan yoktur. Gerçekten, Cumhuriyetten sonra yetişen neslin büyük bir kısmı Zekâi Tahir Burakın elinde doğmuştur. Halen idari sahada, Üniversitede, ticarette ve diğer sahalarda birinci derecede mevkiler işgal eden otuzsekiz ve daha küçük yaştaki Ankaralıların hemen hepsinin doğumunu Zekâi Tahir Burak yapmıştır. Bunların arasında, 1925'ten bu yana Ankaradaki devlet ricalinin çocukları da bulunmaktadır.

Tam manasiyle idealist bir insan olan Zekâi Tahir Buralın enteresan ve mücadelen bir hayatı vardır. Kendisi İstanbulludur ve denizci bir aileye mensuptur. Ailesi, başta babası Mehmet Tahir olmak üzere, Türk Donanmasına beş amiral vermiştir. Hattâ bunlardan birisi Bahriye Nazırlığı da yapmıştır. Zekâi Tahir, Amiral Mehmet Tahirin ikinci oğludur ve 1897 yılında İstanbulda doğmuştur. Halen İstanbul milletvekili bulunan, ressam karikatürist Ratıp Tahir Burakın ağabeyisidir.

Zekâi Tahir Burak ve eşi
Geride kalan: Tatlı hatıralar

Donanma Kumandanlığı yapmış ve Türk Bahriye Tarihine çeşitli kahramanlıkları geçmiş olan Amiral Mehmet Tahir çok sert ve otoriter bir kumandandı. Zekâi Tahir Burakın anlattığına göre, o zamanın bahriyelileri kendisinden şöyle bahsederlermiş: "Amiral Tahir Sancak gemisine ayak bastığı zaman sadece o geminin değil, filonun en uzak ünitesinin bile perçin başları titrerdi".

Zekâi Tahir ailenin geleneğinden ayrılarak, küçücükten beri meraklı olduğu Tıp sahasını seçti ve o zamanki adıyla Mekteb-i Tıbbiyeyi 1918 senesinde bitirdi. Doktor ünvanını aldıktan sonra Üniversite içinde kalmayı tercih etti. O tarihten 1925 yılına kadar, Jinekoloji Profesörü General Âsaf Dervişin yanında, önce yedi yıl Asistanlık, sonra Başasistanlık, daha sonra da, bugünkü doçentliğe tekabül eden, Müderris Muavinliği yaptı.

1925 yıllında Cumhuriyet Hükümeti, 8 milyonu asmıyan nüfusumuzun artması için doğumu teşvik eden bir politika güdüyordu. Bu maksatla memleketin muhtelif yerlerinde ve ilk olarak da Ankarada doğumevleri kurulması plânlandı. Ancak, hükümetin imkânları ve hele eleman bakımından imkânları çok mahduttu. Bu sebeple, önce İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden, Ankara Doğumevini kurmak üzere bir doğum mütehassısı tavsiye edilmesi istendi. Bu istek üzerine, o zamanki Tıp Fakültesi Profesörler Meclisi, Zekâi Ta-

hir Burakı tavsiye etti ve el altından da, genç doğum mütehassısına, "Biz seni usûlen tavsiye ettik. Sen reddedersin. Sakın akademik kariyeri terketme!" şeklinde bir haber saldı. Ancak, sert ve mücadeleci bir karaktere sahip Zekâi Tabir, kendisine verilen vazifeyi tereddütsüz kabul etti. Ankaraya yollanırken, "Allanın çölünde ne yapacaksın?" diye birçok arkadaşı alaylı alaylı güldü.

Zekâi Tahir için mücadeleli yıllar 1925'ten itibaren Ankarada başladı. Bir yandan imkânsıza k içinde bir doğumevi kurmaya çalışırken, bir yandan da geri bir zihniyetle mücadele ediyordu. Bu, doğumevi kurmaktan çok daha zordu. O zaman Ankaralılar, "Karılarımızı erkek doktora tedavi ettirmektense, ölsünler daha iyi" diyen bir zihniyetin esiriydiler. Zekâi Tahir, halkın korkunç; bilgisizlik ve taassubuyla savaşmaktan kaçınmadı. Daha iyisi bulunamadığı için Hacı Musa mahallesinde kerpiç bir binanın yarısında kurulan doğumevi, uzun müddet, tedavi edecek hasta bekledi. İlk tıbbi müdahale, 3 Mart 1925'de, çaresiz kalmış bir ebenin getirdiği hasta bir kadına yapıldı.

Dr. Zekâi Tahir Burak bir yandan doğumevini kurarken, bir yandan da Ankara halkının, köylülerin arasına karışmaya çalıştı. O zamanlar Ankarada, resmi otomobillerin dışında üç otomobil vardı. Bunlardan birisi Zekâi Tahire aitti. Zekâi Tahir durmadan, yılmadan, günlerce Ankara ve civarını dolaştı. Önceleri, doktor olduğunu halka söylemiyordu. Onlara hediyeler veriyor, dostluklarını kazanmağa çalıyordu. Bunda başarıya ulaştı da..., Sonraları halkta, kendilerini sık sık ziyarete gelen bu güçlü kuvvetli adamın kim olduğu hususunda bir merak uyanmaya başladı. O zaman Zekâi Tahir Burak, kendisinin, Ankaralılara yardım için Hükümet tarafından görevlendirilmiş bir doktor olduğunu açıkladı. Bunun üzerinedir ki doğum evine yavaş yavaş rağbet artmaya başladı. 1929 yılında, doğumevi binası kifayet etmediği için daha büyük bir bina bulmak zarureti hasıl oldu. Kadınlar için 15, süt çocukları için 10 yatak alacak başka bir binaya gedildi. Aradan birkaç yıl geçmeden bu binanın da ihtyiacı karşılamadığı anlaşıldı ve aynı semtte, çok daha geniş ve daha uygun bir bina bulundu.

Dr . Zekâi Tahir Burak kısa zamanda elde ettiği bu gelişmeyle asla tatmin Olmuş değildi. Hayalinde, bütün ihtiyaçlara cevap verebilecek ve her vasıtayı içinde toplıyacak örnek bir doğumevi yaşatıyordu. Böyle bir tasarı Hükümet tarafından da ele alınmıştı. Ancak, zamanın Sağlık Bakanı ile Doğumevi Başhekimi Dr. Zekâi Tahir Burak arasında, yatak sayısı yüzünden çıkan bir anlaşmazlık, aşılması imkânsız bazı engeller yarattı. Zekâi Tahir, en az 300 yataklı bir hastahane istiyordu. Bakan ise bu miktarı fazla buluyordu. Bugün Ankarada 300 yatağın dahi ihtiyaca kifayet etmediği düşünülürse, Zekâi Tehirin ne derece ileri görüşlü bir kimse olduğu anlaşılır.

Sonra, Bakanın birdenbire değişmesiyle engeller ortadan kalktı ve Türkiyede ilk doğumevinin kurucusuna Türkiyenin en modern doğum evini kurmak nasip oldu.

Dr. Zekâi Tahir Burak günlerce modern hastahane plânları üzerinde çalıştı ve Bakanlığın tayin ettiği mimarların başına geçerek doğumevinin plânını hazırlattı. Doğumevinin temeli 1938'de atıldı. Ancak, aynı yıl başlıyan İkinci Dünya Savaşı yüzünden dışarıdan temin edilecek sıhhi tesisatın gelmesi imkânsızlaştığından, doğumevinin inşaatı 1949 yılında bitirilebildi.

Had'; Musa mahallesindeki doğum evinde ilk tıbbi müdahalenin yapıldığı 3 Mart 1925'ten tam 24 yıl sonra, 8 Mart 1949 da Ankara Doğumevinin açılış töreni yapıldı. O gün Zekâi Tahir Burak çok heyecanlı bir konuşma yaptı ve kurdelenin kesilmesini zamanın Meclis Başkanından rica etti.

300 yataklı Ankara Doğumevi Türkiyenin en modern tesisi olmuştu. Zekâi Tahir Burak, 1949'dan sonra da Doğumevinin eleman ihtiyacını karşılıyacak bir Ebe - Hemşire Okulu kurdu.

Doğumu teşvik için geldiği Ankarada gayeleri tahakkuk etmiş, bu defa Dr. Zekâi Tahir için yeni bir mücadele başlamıştı. Türkiyenin nüfusu hızla artıyordu. zekâi Tahir Burak, 1957'den itibaren, doğumun kontrolü tezini savunmaya başladı. Zamanın hükümeti, Burakın bu mücadelesini ahlâk dışı sayıyordu. Bugünse, doğumun kontrolü memleketin önemli meselelerinden biridir.

Zekâi Tahir Burak, artık istirahat etmek istiyordu. Sağlık Bakanlığından emekliliğini istedi. Bunca yıllık fedakârca hizmetine mukabil istediği tek şey de, göğüs hastalıkları mütehassısı bulunan eşinin İstanbula naklini talep etmek oldu.

Bu ayın ortalarında İstanbula selen ve Fenerbahçede satın aldığı mü tavası bir kata yerleşen Dr. Zekâi Tahir Burak, "Bundan sonraki günlerimi, çok sevdiğim denizde geçireceğim" demektedir.

Okuyucu mektubu

Mecmuanızın 13 Nisan 1963 tarihli 453 sayılı nüshasında, "Parmak ısırtan olay" baslığı altında yayınlanmış olan ve yanlış haber kaynaklarına dayanarak hazırlanmış bulunan yazıya karsı aşağıda arzolunan hususların tekzibi, ana dâvalara eğilmeyi vazife bilen, meselelerin is yüzünü aydınlatmayı başlıca memleket hizmetlerinden biri olarak kabullenen mecmuamı için hem bir borç hem de yerine getirilmesi lüzumlu bir vazifedir.

Basın-Yayın'da yapılan imtihanlar, size anlatılanlar gibi olmayıp tamamen talimat ve nizamlara göre cereyan etmiş, imtihanda muvaffak olup staj ve ilci senelik Basın-Yayın'daki hizmet süresini de ikmâl etmek suretiyle almış olduğum vazifeyi bir lütuf olarak değil, mevcut bir hakkın verilmesi suretiyle elde etmiş bulunuyorum. Bu hususta, sağlam bir, fikir edinebilmeniz için size İstanbul Amerikan Kolejinden almış olduğum diploma ile keza Amerika'da İhtisas yaptığım Kurumdan almış olduğum diğer bir diplomamın fotokopilerini ilişik olarak takdim ediyorum.

Yukarıda bahsedilen ihtisası yapabilmek için yeterli dil bilgimin bulunduğu da 750 kişinin iştirak ettiği bir imtihan sonucunda Amerikan Yardım Kurulunun Amerikalılardan müteşekkil imtihan heyeti tarafından dört arkadasın kazanarak Amerika'ya ihtisasa gönderilmesi, bu heyetin raporu ile sabit bulunmaktadır.

Basın-Yayının yüksek kademelerinin . bize yardımları hususuna gelince; bilâkis yazıdaki iddianın tam tersine, yüksek kademeler emsallerinde gösterilmeyen bir titizliği şahsıma karsı göstermiş, kanun, talimat ve nizamları en ince noktalarına kadar tatbik etmek suretiyle vazifelerini yapmışlardır.

Burada sunu da belirtmek isterim ki: yazınızda emekli subay olarak bildirdiğiniz ben, emekli subay değilim.

1953 senesinde Genel Kurmay NATO Bürosu tercüme amirliğinden istifa etmek suretiyle. Ordudan ayrıldım. Bununla beraber emekli subay olmak, herhalde 'her hangi bir meselede yetersiz olmak anlamını ifade etmez kanısındayım. Mesele, bir vazifelinin vazifesinde her hangi bir suiistimalinin olup olmadığı ve vazifesindeki başarısının müspet olarak memleket yararına bulunup bulunmadığının takdiri değil midir ?

Ben, iki sene müddetle Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığının Tanıtma Dairesi Müdürlüğünü yaptım. Bu müddet içerisinde, ayni imkanlarla Dairenin çalışma alanındaki verimi yüzde otuz beş nisbetinde arttırılmış ve bu husus vesikalarla tesbit olunmuştur.

Atatürk ilkelerine bağlı bir insan olarak memleketin hizmetindeyim. Almış olduğum Haberler Bürosu Müdür Muavinliği de, benim için bir piyango değildir. Bu yolda vazife alanların yüzde sekseninden daha başarılı olmazsam, inanın birkaç ay sonra vazifeden ayrılır ve Ankara'da olurum. O. zaman sizlerle realiteleri daha yakından konuşur ve meselelere çözüm yolu ararız. Meslek ve şahsî haysiyetimin zedelenmemesi için gerekli açıklamanın Mecmuanızda yapılacağına inanarak, yarının Tür-
kiyesinin hizmetinde olan Gazeteni-
ze başarılar dilerim, hürmetlerimi su-
narım.

CAHİT GÜNAL

AKİS'in notu: Mektup aynen konulmuştur.

TÜLİ'den Haberler

Ankara Gazetetilerinin Basın Balosu yılın en eğlenceli balosu oldu. Ankara Palasın geniş salonlarını ve paviyonunu o gece Bakanlar, milletvekilleri, politikacılar, kordiplomatik, gazeteciler ve Başkent sosyetesinin (kalburüstü simaları doldurdular, Balo, ancak sabahın eriten saatlerinde dağıldı. Tatlı hatıralar bırakarak... işte, bunlardan bazıları:

* Piyangoda herkesin gözü buzdolabındaydı. Sigara paketleri içinde satılan biletleri herkes buzdolabını düşünerek aldı. Buzdolabı, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreter Nasır Zeytinoğluya çıktı. Bu şans kimseyi şaşırtmadı. Zira, Nâsır Zeytinoğlu, briç masasında Bakanlık kazanan dünyanın tek briççisidir.

* Balonun en eğlenceli, en alâka çeken köşesi Almanya Büyük Elçiliği ta rafından hazırlanan Münih Birahanesiydi. Birahanenin tanzimiyle Büyük Elçinin zarif eşi ve onun hoş kızı bizzat meşgul oldular. Dekorlar Devlet Tiyatrosundan alındı. Ortaya fıçılar konuldu. Başta Büyük 'Elçinin eşi, elçilik mensuplarının eşleri. sarışın güzel kızları hep, birahane garsonu kılığında bira sattılar. Ancak, birahanenin nasıl bir tehlike geçirdiğini çok az kimse öğrendi.

Birahanenin bira ve sosislerinin teminini Büyük Elçinin kendisi üzerine almıştı. Bunlar Almanyadan ozei bir uçakla gelecekti. Balo günü öğleye kadar uçak görünmeyince Elçiyi bir telâş aldı. Telgraflar, telsizler, telefonlar.. Öğrenildi ki uçak ancak balonun ertesi günü Ankaraya gelebilecektir. Tabu herkeste şafak attı. O zaman Büyük Elçi kolları sıvadı, elçilikte ve elçilik mensuplarının evlerinde ne kadar bira ve sosis varsa topladı. Allahtan bunlar bol çıktı. Hepsi getirildi ve hepsi satıldı.

Şimdi Büyük Elçi, uçağın getirdiği üç büyük fıçı bira ile bir Bira Partisi vermeye hazırlanıyor.

* Büyük salonda çalan İlham Gençer gecenin neşe kaynağıydı. Gençer mikrofondan dansedenlere takılarak tatlı espriler yaptı, zaman zaman Pis te çıkarak başkentlilere limbo dansının figürlerini öğretti. En son yapılan müsabakayı da o kazandı.

* Gecenin en hareketli politikacısı Hıfzı Oğuz Bekataydı. Tabii senatörlerden bazıları ile uzun süren sohbetlere daldı. Ancak pek alçak sesle konuştuklarından bu koyu sohbetin konusunu kimse öğrenemedi. Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu eşiyle birlikte bol bol resim çektirdi. C.K.M.P. li Bakanlardan Celâl Tevfik Karasapan en erken ayrılan politikacıydı. Hasan Dinçer Ankara Ga-

Basın Balosunda twist yapan Meclis Başkan vekili Nurettin Ok

Cumbadan Rumbaya

zeteciler Sendikasının düzenlediği yarışmada derece alan gazetecilerin armağanlarını dağıttı.

* Balonun en büyük özelliğini salonlara konmuş olan televizyon ekranları teşkil etti. Kapıdan girenlerin önce filmleri çekiliyor ve hemen banyo edilen bu filmler bilâhare televizyonda yayınlanıyordu.

* Yemek salonunda Japon Basın ataşesinin eşi tarafından kurulan Japon köşesinde kimonolu garsonlar çaylı Japon dondurması ve Japon çöreği satıyorlardı.

* Salonlardaki barlarda başkent sosyetesinin genç ve güzel hanımları hizmet ettiler. Basın - Yayın ve Turizm Bakanı Celâl Tevfik Karasapanın kızı Sevinç Karasapan, Şirin Betigül, Amerikada bulunan- kocasından yeni ayrılan Jale hanım ile arkadaşı Leylâ, beyaz gece elbisesi içinde son derece şık ve güzel olan Müjde viski satışlarında rekor kırdılar. Müjdenin yeşil gözlerine dayanamıyan protokol mensupları ve gazeteciler Müjdenin önündeki fişleri adeta kapıştılar. Meral Canan ekibinin bulunduğu barda en zararlı çıkan Meralin kavalyesi oldu. Genç adam Merali bir türlü yalnız bırakamadı ve bu yüzden de barda oturduğu müddetçe birbiri ardına Balantine Whisky'leri yuvarladı.

* Gecenin eğlencesini piyango satışları teşkil etti. Bu arada Ankaranın genç mankenlerinden Pınara vapurla gidiş geliş bir Akdeniz seyahat bileti çıkınca genç kız kendini tutamıyarak sevinç çığlıkları attı. Önümüzdeki günlerde evlenmeğe hazırlanan genç gazeteci Özer Esmer ve Gül çiftine kristal bir su takımı çıktı. Ama en büyük sürprizle Ulaştırma Bakanı Rıfat Öçten karşılaştı. Öçtene kapalı bir zarf çıkmıştı. Herkes zarfın içindeki hediye için çeşitli fikirler yürütüyor. Kimi "Ekspres Gazetesinin altı aylık abonesi", kimi "Avrupaya Pan American'la gidiş geliş uçak bileti" diyordu. Ancak zarfın içinden çıkan kart ne bilet, ne de aboneyle ilgiliydi. Bir doktorun bedava muayene kartıydı. Orada bulunanlardan bir gazeteci dayanamıyarak arkadaşının kulağına:

"— Öçtenin bir muayeneye gerçekten ihtiyacı var" diye fısıldadı.

* Küçük salonda çalan Sixtet'ler çarlistonlarıyla hemen bütün yabancı diplomatları Münih Birahanesinin de bulunduğu bu salona topladılar. Ekseriyetini orta yaşın üstündeki davetliler teşkil eden bu salondaki diplomatlar, çarlistondan hızlarını alamayınca bira ve sosis satan Alman Sefaretine mensup genç kızlarla gecenin geç saatlerine kadar twist yaptılar.

* Saat ikiden sonra pavyon gençlerin istilâsına' uğradı. Burada bol bol twist ve madison yapıldı. İtalyan orkestrasının genç kontrbasçısı Juan Carlos'un yarını türkçesiyle savurduğu espriler ve "Ne zaman geleceksin" şarkısının twist ritmindeki yeni aranjmanıyla vaktin nasıl seçtiği anlaşılmadı.

Hayat Defterinden YAPRAKLAR

Doğdu. İçişleri Bakanının Özel Kalem Müdürü Ziya Çoker ve eşi Maral Çokerin bir oğulları oldu. Bebeğe Can adı verildi.

Doğdu. Resimli Posta Gazetesi İstihbarat Şefi Erdoğan Tokmakçıoğhı ile Aysen Tokmakçıoğlunun bir erkek çocukları oldu. Bebeğe Hasan adı verildi.,

Doğdu. Almanyada bulunan Güzin Öncebe ve Nihat Öncebenin Kreefalt'te bir erkek çocukları oldu. Bebeğe Eşref Önal adı verildi.

Nişanlandılar. Genç kimya mühendislerinden Şinasi Lenger ile yüksek kimya mühendisi Ayfer Nutku nişanlandılar.

Nişanlandılar. Nevin Kopuz ile yük Bek inşaat mühendisi- Yüksel Aytaç nişanlandılar.

Nişanlandılar. Emine Danışman ile yüksek maden mühendisi-Ünal Özonur nişanlandılar.

Nişanlandılar. Mamak Muhabere; Okulu yüzbaşılarından Agâh Özerle Emel Kışlalı nişanlandılar. Törende nişan yüzüklerini Genel Kurmay Bas kanlığı Personel Dairesi Başkanı Ferit Paşa taktı. Agâh Özer 34 Emel Kışlalı ise 21 yaşındadır. Gençler ilk defa dünyaevine gireceklerdir.

Evlendiler, C.H.P. Grup Başkan Vekili Bursa milletvekili İbrahim Öktem ile Doktor Neriman Alpata evlendiler. Öktem 57, Neriman Alpata ise 42 yaşındadır. Her ikisinin di bu, ikinci evlilikleridir.

Öldü. Samsunlu tüccarlardan eski Samsun Belediye Başkanı, ve C.H.P. İl Başkanı Sami Kefeli öldü. Cenazesi Şişli Camiinden kaldırılarak Edirnekapı Şehitliğine defnedildi.

Öldü. Eski Manisa milletvekili ve PTT Genel Müdürü Haldun Sarhan öldü. Cenazesi Fatih Camiinden kaldırılarak Edirnekapı Şehitliğine defnedildi, ,

Öldü. İş Bankası Genel Müdür Muavini ve Türk Yükseltme Cemiyeti yöneticilerinden Bülent Reşat Osma öldü.

Öldü. Çamlıca Kız Lisesi müdürlerinden, Edebiyat Fakültesi Tecrübi Sosyoloji Kürsüsü kurucusu Mehmet Ali Sevündük öldü. Cenazesi Beyazıt Camiinden kaldırılarak Edirnekapı Şehitliğine defnedildi,

Röportaj

Türk Müziğini

AKİS'çiler, müzikseverlerin merak ettiklerim öğrenip yazabilmek amacıyla Cumhur başkanlığı Senfoni Orkestrasının bu içleri düzenlemekle görevlileriyle bir görüşme yaptılar. Orkestranın idareci üyesi ve Ankara Filârmoni Derneğinin başkanı Mükerrem Berk' ve yardımcısı Ayhan Cermen sorularımızı sizlerini ilginizi çekecek etraflı açıklamalarla karşıladılar. Aslında çok daha geniş olan bu röportajın ilginç bölümlerim aşağıda bulacaksınız.

Müzikliler kervanı

Gelecek hafta Perşembe günü -Kurban Bayramı arefesinde- erken saatlerde İstasyon dolaylarından geçecek Ankaralılar, Akköprüye doğru hızla yol alan bir motorlu araçlar kafilesi göreceklerdir. 3 otobüs, 1 minibüs, 1 kapalı yük kamyonu ile 1 de özel otodan meydana gelen bu grupun içinde 110 müzikçi bulunacak! 102'si Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının üyesi olan bu kalabalık topluluk, Batı ülkelerine, Orta ve Kuzey Avrupaya doğru yola ç Atacak.. Toplulukta herşey teferruatlı olarak düşünülmüş, âlet muhafızından hemşireye varıncaya kadar, ihtiyaç duyulabilecek bütün personel birlikte götürülüyor. Seyahatin programı, haftalarca öncesinden, hergün nereye varılacağına, nerede geceleneceğine, hangi şehirde konser verileceğine ve neler çalınacağına veya hangi gün hangi yoldan nereye gidileceğine varıncaya kadar bilinmektedir.

Böyle bir seyahat yeni birşey değildir. Daha az kalabalık topluluklar hâlinde de olsa, Orkestra, geçmişte bazı gezilere çıkmıştır. Ama o gezilerin büyük bir önemi ve etkisi olmamış, unutulup gitmiştir.

Orkestranın bu gezişine, artık dünya ölçüsünde Un salmağa başlayan üç genç türk virtüözü da katılacaktır: İdil Biret, Suna Kan, Aylâ Erduran... Bu üç ünlü sanatçı, sırayla, orkestranızı konser vermek üzsre konakladığı her yerde birer konçertonun solocusu olarak çalacaklar. İdil, Brahms'ın "Si bemol majör piyano konçertosu"nu, Ayla ise aynı bestecinin "Re majör konçertosu"nu dinletecekler. Bu konser gezisinin hayli ağır yükü gayretli ve fedakâr sanatçı Suna Kanın omuzlarında. Suna, normal şekilde konserlere katıldıktan başka, radyo ve televizyonlardaki yayınlarda da solocu olarak çalacak: Bu sebepten, Beethoven'in "Re majör konçertosu"yla Mozart'ın konçertosunu ve ayrıca Ulvi Cemal Erkinin konçertosunu hazırlamıştır.

Orkestranın çalacağı parçalar şunlardır: Mozart'ın "Saraydan kız kaçırma" uvertürü, Berlioz'un "Roma Karnavalı" ve "Benyenuto Cellini" uvertürleri, Dvorak'ın "Yeni Dünya'dan" senfonisi,. Beethoven'in "7. senfoni"si, Çaykovskinin "Patetik" senfonisi, Debussy'nin "Prelude l'apres-midi d'un Faun" adlı eseri.

Avrupada Türk müziği

Turnenin asıl amacı, memleketimizin sanat müziği alanındaki durumunu ve eriştiği seviyeyi canlı bir şekilde ileri ülkelerde göstermek olduğuna göre, türklerin arttık fes giymediğini, yalelli söylemediğini, türk kadınlarının ise peçe takmadığım, maşlâh giymediğini göstermek için sanat alanında ileri milletler gibi kalabalık bir senfoni orkestrasıyla üç seçkin solocumuzu dinletmek yerindedir. Ancak, uygarlığın ortak malı hâline gelmiş olan bazı bestelerin çalınmasıyla bu amaca tam olarak

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası üyeleri bir arada
İddialı gezi

Tanıtma Gezileri

varılmamış olacağı gerçeği de gözden uzak tutulamaz.

İşte Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının bu gezisini tertipleyenler de böyle düşündüler. Bunu sağlamak, için bazı türk bestecilerinin eserlerini çalmak gerekiyordu. Ama bu iş notayı raftan çekip çalmak kadar kolay değildi. Çünkü bestecilerimizin çoğunluğu bestelerini, telif haklarını devretmek suretiyle yabancı müzik nâşirlerine satmışlardı, Bu gibi işlerde yürürlükte olan esaslara göre, belirli bir telif hakkının parçanın her çalmışında eseri satın alan nâşire çalan tarafından ödenmesi gerekiyordu. Bu ödeme ise tabiî döviz şeklinde olacağından, malûm malî zorluklar ortaya çıkıyordu. Her şeyden önce, Millî Eğitim bütçesinde böyle bir tahsisat mevcut değildi..

Bu duruma sebep oldular diye bestecilerimizi yermeğe kimsenin hakkı yoktur. Onlar da her sanatçı gibi maddî ve mânevi anlamda değerlendirilmek için eserlerini meydana getirmişlerdir. Ama memlekette sanatla ilgili mercilerden bu eserleri satınalmak, ödül vermek, hattâ en basit şekilde desteklemek suretiyle herhangi bir teşvik göremedikleri için dışarıya satmak zorunda kalmışlardır. Zaten bu durumda ya eser yazmaktan vazgeçmek, ya da telif haklarını dünya çapındaki müzik naşirlerinden birine satmaktan başka çıkar yol da yoktur. Hem böyle yapmakla bestelerinin müzik âleminde yayılmasını ve tanınmasını da sağlamış oldular.

Böylece Orkestranın, gezisinde bol bol türk bestesi çalabilmesi imkânı kısıtlanmıştır. Ancak bu konuda diğer bir güçlük, bizzat müzik alanında ileri sayılan ülkelerdeki dinleyicilerden gelmiştir. Bilhassa Almanyada çağdaş müzikle, hattâ daha az yeni müzik eğilimleriyle bile henüz gerektiği kadar uyuşamamış büyük bir dinleyici kütlesi vardır. Bu kütlenin zevklerini ve alışkanlıklarını gözönünde tutmak zorunda olan konser organizatörleri, senfoni orkestrasının bu gezisini tertipleyenlerden "modern eserleri programa fazlaca koymamalarını" özellikle istemişlerdir. Bu arada, belirtilmiştir ki, konser programlarında 15 - 20 dakikadan daha uzun süren tanınmamış eserler bulunursa, konserlere rağbet geniş ölçüde azalabilir..

Mükerrem Berk
Gayret dayıya

Bütün bu handikaplara rağmen Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası programlarına yine de bir hayli türk bestesi koymuştur: Ulvi Cemal Erkinin "Köçekçe Süiti" ile keman konçertosu, "2. senfonfsi, Hasan Ferit Alnarın "Prelüd ve iki dans"ı, Adnan Saygunun "piyano konçertosu" bunlardan bazılarıdır.

Otobüsle 10 bin kilometre

Orkestra tam kadrosuyla ve tamamen kendi araçlarıyla 3 Mayıs sabahı Ankaradan hareket edecek, 43 günde 10 bin 500 kilometre yol aldıktan sonra, 15 Haziranda tekrar Ankaraya dönmüş olacaktır.

Orkestranın, artık kapanmakta olan sanat mevsimindeki çalışmaları da verimli olmuştur. Bu sürede 40 konser verilmiş, bunların 18 tanesi halk eğitimi amacıyla üniversite öğrencileriyle halka ücretsiz olarak dinletilmiştir. Bu konserlere 12 yabancı ve 25 yerli solocu katılmıştır. Otto Matzerath'dan başka, Orkestrayı 2 türk ve 3 yabancı şef "misafir" olarak yönetmiştir.

Önümüzdeki müzik sezonu için de elde, zengin sürprizleri kapsayan bir program var. Tabiî, gerçekleştirilmek şartıyla...' Sezon çalışmalarının ilki, Eylül başında Güneydoğu illerinden, Gazlantepten başlayacak bir konser turnesidir. Gezi tamirde son bulacak ve Fuarda da 5 - 6 konser verilecek, bunlara Suna ve Ayla solocu olarak katılacaklar. Önümüzdeki yıl salonda da bazı yenilikler göreceğiz. Bir kere, 75 bin lira karşılığı dövizle alınan Steinway markalı bir piyanonun Amerikadan gelmesine çok az kalmıştır. Bir "air condition" tertibatı yapılacak, fuayeler sigara dumanından kurtulacak. En önemlisi, salon artık tamamen orkestraya mal ediliyor. Her yıl Milli Eğitim Bakanlığının bütçesine 2 milyon lira konulmak suretiyle, salon, 5 yılda ödenmek üzere, Belediyeden satın alınmıştır.

Yeni yılın getirecekleri

1963 - 64 müzik mevsiminde Otto Matzerath'ı şef kürsüsünde göremeyeceğiz Kendisi, Tokyoda yeniden kurulacak olan yeni bir orkestranın "kurucu şefi olarak çok iyi şartlarla iki yıllık bir kontrat imzalamış olduğundan, konser gezişini takiben, Ankaradan ayrılacaktır. Orkestramızın bugünkü durumuna erişmesinde büyük emekleri asla unututamayacak olan bu değerli sanat adamının ayrılması kötümserlik yaratmasın. Çünkü ilgililer "bütün müzik severleri ve hattâ sanat âlemini sürprizde bırakacak bir müzik otoritesinin orkestramın başına yönetici olarak tayin edileceğini ısrarla söylüyorlar. Ama nedense ad vermekten çekmiyorlar. Mamafih şimdiden misafir olarak memleketimizi ziyaret edecek şeflerden belli olanlar şunlar: George Weldon, Oivin Fjeldstad, Rafael Kubelik, Charles Münch, Charles Grows, ünlü opera yöneticisi Alceo Galliera, geçen yıllarda orkestramızı yönetmiş ve salonun açılışında ilk konseri vermiş olan Bruno Bogo bunlar arasındadır. Ayrıca, tanınmış ingiliz şef John Pritchard bu yıl dinlediğimiz genç ve ateşli piyanist Peter Katin ite birlikte Beethoven'in piyano konçertolarını plâğa almak üzere gelecekler.

Bu yılın başında sesini dinleyeceğimiz ilân edildiği hâlde bugüne kadar kısmet olmayan meşhur Bornova orgunu nihayet bu hafta sonlarında verilecek ve mevsimin son konserini teşkil edecek olan bir Bach - Haendel programında orkestra eşliğinde dinleyeceğiz.

Filmcilik

Gayret dayıya düşünce...

Fransada birkaç yıl önce birdenbire patlak veren "Yeni Dalga" akımı başka ülkelere de yay lirken, günlerden birgün Türkiyeye, kapıdan da olsa, uğrayacağım beklemek doğrusu fazla hayalperestlik sayılırdı. Ama kısa boylu, konuşkan, kıvırcık bıyıklı genç adam umudunu kaybetmedi. Gırtlağına kadar borca girdi ve kendi başına, kısa metrajlı, konulu bir film çevirdi.

Kısa boylu, kıvırcık bıyıklı ve konuşkan adamın adı Erdem Buri idi.

Buri, o günlerde, üç ortağıyla birlikte bir mimari bürosunda çalışmaktaydı..

Burinin fransız Yeni Dalgacılarına benzeyen tek yönü, onun da onlar gibi eleştirmecilikten gelmiş olmasıydı. Genç eleştirmeci, sinemamızın, içinde bulunduğu bataktan kurtulması için kalemiyle gereğince savaşmış, fakat ne seyirciyi, ne de film yapıcılarımızı bir türlü uyaramamıştı. Yıllar yılı kötü filmlerle eğitilmiş ve alıştırılmış olan seyircimiz, iyi filmleri veya iyi niyetlerle hazırlanmış filmleri kolaylıkla kabul etmemekteydi.

Buri, yapılacak en iyi şeyin kendi başına denemelerle mümkün olabileceğine inanıyordu. Bir kere eldeki belediye yönetmeliklerine göre, sinema salonları asıl konulu filmlerden önce mutlaka kısa metrajlı bir dökümanter veya kültür filmleri geçmek mecburiyetindeydiler. Gerçi bu madde bugüne kadar hiç uygulanmamıştı ama, bundan sonra da uygulanmayacak mânâsına gelmezdi.

Genç film eleştirmecisi, sağdan soldan borç para buldu, stüdyoların kapılarım aşındırdı ve filmini çekebilmek için gerekli imkânları sağladı. Elinde yeni türk hikayecilerinin en ustalarından Sait Faikin bir kü-ük hikâyesi vardı, adı "Hancı"ydı. Bu hikâyeden, yazarın ana metnine sadık kalarak, Attilâ Tokattı ile filminin senaryosunu yazdılar.

Olay, bir gece yarısı, beklenmedik bir anda bir hana gelen şehirli bir yolcu ile hancı ve hancının karısı arasında geçen üçlü bir hikâyeyi anlatıyordu. Rejisörlüğünü Erdem Buri yaptı, filmin fotoğraflarını Vedat Akdikmenle Muhlis Hasa çektiler. Oyuncuların üçü de yeni isimlerdi: Yolcuyu Attilâ Tokatlı, Hancıyı Sadık Akalan, karısını da Sevgi Divitçioğlu oynuyorlardı. Bütün sahneler dahiliydi, belirli bir olay yoktu, Yükün çoğu, çekim sırasında halledildi ve montaja pek az iş bırakıldı. Fon müziğini geçen yıllarda yapılan Birinci Türk Film Festivalinde en başarılı besteci armağanını kazanmış olan Yalçın Tura hazırladı. En önemli yanı, müziğin türk çalgıları için Batı müziği olarak yazılmış olmasıydı. Kemençe, bağlama ve kavaldan kurulu üçlü bir çalgı grupu, fondaki müziği icra ediyordu.

Genç rejisör, denemesini bitirmişti, fakat deneme bu gidişle yalnızca bir deneme olarak kalacağa benziyordu. Film kutularını koltuğunun altına alan Erdem Buri yazıhane yazıhane dolaştı, filmini satın alıp sinemalarda gösterecek bir işletmeci aradı. Kısa metrajlı -filmin gösterme süresi 14 dakika sürüyordu filmlerin hem alınmasına, hem de satılmasına işletmecilerimiz henüz alışkın değillerdi. O yüzden de daha filmi görmeden böyle bir şeyin müşteri bulamayacağını söyleyerek Buriyi kapıdan döndürüyorlardı.

Dipsiz ambar, boş kile

Buri, Türkiyede ilk defa kısa metrajlı film çeken kimse değildir. Bundan iki yıl kadar önce de yine gençlerden Metin Erksan, büyük umutlarla günlerce Batı Anadoluyu gezmiş ve "Büyük Menderes Vadisi" adım verdiği kısa metrajlı bir dokü-

manter hazırlamıştı. Ama, filmini bitireli şunca zaman olduğu, çeşitli ilgili makamlara filmin görülmesi ve satın alınması konusunda sayısız- müracaatta bulunduğu halde, ilgililerden ne evet ve ne de hayır seklinde bir karşılık gelmişti. Dokümanter konusunda çalışan tek kurum, İstanbul Üniversitesinin Edebiyat Fakültesiydi. Önceleri öğretim üyelerinden bir Mazhar Şevket İbşiroğlu ile bir Sabahattin Eyüboğlu ve bir Adnan Benkin çabalan, onların 147'lerle ayrılmalarından sonra bir avuç genç ve ülkücü sinemaseverin elinde t»

facık Fakülte bütçesinin, yağıyla kendi kendilerine kavruluyorlardı. Yaptıkları filmler ise büyük seyirci yığınları karşısına çıkmak imkânından uzaktı. Sinemalar, bedava da olsa, bunları almıyorlardı. Belediye yönetmeliğinin ilgili maddesi uygulanmaya kalkılsa bile, nihayet, verilecek ceza devede kulak neviindendi ki, yerine alınıp oynatılacak reklâm filmlerinden sağlanan kazanç bu cezanın yüzlerce katını karşılamaktaydı. Durum böyle olunca, gençlerin denemeleri su üzerine yazılan yazılar gibi dakikasında kaybolup gitmeye mahkûmdu.

Kısa metrajlı dokümanter olsun, konulu veya kültür filmleri olsun bu çeşitten hazırlıkların bir sinemanın ilerleyişindeki önemi elbette ki büyüktür. Seyirci eğitiminin yanı sıra gençler yetişme imkânı bulacak/ar ve denemeler iyi sinema adam? yetişmesine yol açacaktır. Yurdumuzda bir sinema okulu, bir filmotek ve gerekli sinema klüpleri, olmadığına göre, sinema adamı yetişmenin en iyi yolu, bu deneme yollarını tıkamak yerine açmaktır. Bunun için de en büyük gayretin Milli Eğitim Bakanlığı ile Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığınca gösterilmesi şarttır. Bu bakanlıklar, denemeleri arttırıp hızlandıracak yardımlarda ve gençleri teşvik edici, desteklerde bulunmalıdırlar. Ayrıca, şehir belediyelerine de bu konuda büyük iş düşmektedir. Yönetmelikteki ilgili madde ne pahasına olursa olsun uygulanmalı, oynatmaktan kaçman sinema salonları için yönetmeliğin hazırlandığı yıllara göre değil de, günümüze uygun bir para cezası konulmalıdır. Bunlardan uzak kaldıkça türk sinemasının hâlâ gözü yaşlı melodramlar, uydurma tarihi ve göbek havalı köy filmlerini çevirmekten kurtulması imkânsızdır. Bu ortamda gerçek değerde bir sinema adamı yetişmesini' beklemek budalaca bir. iyimserlik olur. Sinemamızın böyle bir beklemeye artık tahammülü yoktur.

1 Film seyrettim

I. KAKINÇ

Film: "Sodom and Gomorrah - Sodom ve Gomora"

Rejisör: Robert Aldrich

Fotoğraf Direktörü: İppoliti - Montuon

Müzik: Dimitri Tiomkin

Oyuncular: Stewart Granger, Pier Angeli, Stanley Baker, Anouk Aimee, Rossana Podesta, Rick Battaglia

Renkli (Eastmancolor) bir italyan (Titanus) filmi;

Konu: Gereğinden çok uzun, sikici ve hiçbir şey söylemeyen bir film olan "Sodom ve Gomorra"nın konusunu anlatmak da hayli güç. Hikâye öylesine dağılıyor, araya öylesine birbirini tutmayan olaylar giriyor ki seyircinin de dikkati dağılıyor, kendimi bırakıveriyor. Kutsal kitaplarda da yeri olan ünlü Sodom şehri türlü rezaletin ve sefahatin merkezi haline geldiği bir sırada, başlarında Lut peygamber olduğu halde, çölü geçerek Sodom yakınlarına gelen ibraniler burada yerleşiyorlar. Sodomlulardan toprak kiralıyorlar, çiftçiliğe ve çobanlığa başlıyorlar. Sonra sonra işler değişiyor, Sodom kraliçesinin kötü yürekli kardeşi, çöldeki cengâver kabilelerle birleşiyor, onları şehre saldırtıyor, savaş başlıyor ve Lûtun akıllıca davranışı sonucunda savaşı kazanıyorlar. Buraya kadar olanlar filmin birinci yarısının hikâyesi, İkinci yarıda ise, Lût ve İbraniler tüccar bir ulus oluyorlar, çok para kazanıyorlar ve Sodomlulara uyuyorlar. Günlerden birgün Tanrı gazaba geliyor, Lût ile ulusunu yeniden çöle çekiyor ve Sodom ile Sodomluları yeryüzünden kaldırıyor.

Oynıyanlar: Bu karışık filmde uluslararası bir oyuncu kadrosu rol almış. Lût'u bütün beceriksizliği ve kâbîliyetsizliğiyle ingiliz Stewart Granger, Sodom kraliçesini soğuk fransız Anouk Aimee, kötü yürekli kardeşini ingiliz sinemasının en iyi üç oyuncusundan biri olan Stanley Baker; önce köle, sonra Lûtun karısı İldith'i italyan Pier Angeli, kızını da Rossana Podesta canlandırıyorlar. Birinin ötekinden ileri oyun verdiği -daha doğrusu oynadığı görülmüyor. Filmin hayhuyu içinde herkes ordan oraya gidip geliyor, kamera karşısına geçip diyaloğunu söylüyor, resmini çektiriyor ve gidiyor.

Beğenmediğim: Avrupada çalışmak sorunda kalan amerikalı rejisörlerin dramı, McCharty'sizmin ölü noktaya gelmesiyle bitmemişti. Jules Dassin Fransada, Joseph Losey İngilterede, geçmişteki büyüklük ve ustalıklarına yeniden yeniye ulaşabiliyorlardı. Amerikan sinemasının, gerçekçi ve o ölçüde değerli bir kuşağını "kara listelik"ler olayı ile elden çıkarıvermesi, Hollywood sinema endüstrisini uyandırmaya yetmemişti. 1950'den sonrasının en umut bağlanılan rejisörlerinden Nicholas Ray ile Robert Aldrich son yıllarım Avrupada sürünmekle geçiriyorlardı. "Sodom ve Gomorra" Aldrich'in bu sürünme yıllarının ürünüdür. Gerçekten usta bir rejisör kişiliğine sahip Aldrich, bütün karşı durmalara rağmen, Hollywood'da iken çevirdikleriyle kıyaslanabilecek filmini, bağımsızlık bulurum umuduyla, geldiği Avrupada henüz çevirmiş değildir. Zorla çevirdiği pek belli bu usun, sıkıcı ve lüzumsuz tarihi filmi "Sodom ve Gomorra"da Aldrich'in özelliklerinden biri olan biçimcilik kaygısını bulmak bile mümkün değildir, Aldrich severleri, ve tutkunları bu filmde de yakıştırma soyundan, rejisörü temize çıkartacak çok şey bulup sayabilirler: Aldrich, Sodomlularda günümüz insanının yaşayışına ayna tutuyor, sömürenlerle sömürülenleri keskin bir çizgiyle filminde ayırıp anlatıyor, sondaki Sodom'un yıkılışı Tanrı gazabından çok bir çeşit günümüzdeki nükleer silahlarla dünyamızın gelecekte nasıl yıkılıcağını haberliyor, diyebilirler. Ama bu da en az Aldrich. ustanın filmi kadar havada ve yutturmaca bir şey olur.

Bu tür filmler ne yapanına, ne de filmde görev alanlara bir şey kazandırır. Aksine, çok şey kaybettirir. Böylesi filmlerden ancak yapımcı ile getirtici kazançlı çıkar. Kaybedenlerden biri de seyircidir. Verilen etek dolusu dövizimize yazık! Sakın gitmeyin.

TİYATRO

istanbul

Kenterlerde Ionesco

Çekhovun "Martı"sını oynamakta olan Kent Oyuncular topluluğu, bu oyunu Nisan sonunda afişten indirtcek ve yerine, mevsimin son temsili olarak, mevsim baslarında çıkarmış ye kısa bir süre oynamış oldukları, lonesco'nun "Sandalyeler" ve "Ders" adlı oyunlarını temsile başlıyacaktır. Bu temsiller ancak bir hafta sürecektir.

Kent Oyuncuları, bundan sonra yaz turnesine çıkacaklar ve ilk olarak İzmire giderek, 3 May ıstan itibaren, İkbal Sinemasında temsiller vermiye başlayacaklardır. Topluluk İzmirde 2 Hazirana kadar kalacak ve lirasıyla "Sandalyeler", "Ders", "Mary Mary", "Martı" ile Necati Cumalının yeni oyunu "Derya Gülü"nü oynıyacaklardır. Böylece Kent Oyuncuları ilk defa olarak bir telif Oyunun prömiyerini İzmir turnesinde vermiş olacaklardır.

Topluluk İzmirden sonra Aydına, oradan da Ankaraya geçerek Küçük Tiyatroda, repertuvarındaki eserleri, arka arkaya oynayacaktır.

Cezzarlarda "Alkol"

Küçük Sahnede mevsimi "Aklın Oyunu" ve "Tatlı Kaçıklar"la kapatmıya hazırlanan Gülriz Sürûrî - Engin Cezzar topluluğu da, Mayıs başında çıkacakları yaz turnesinde oynamak üzere, yeni bir oyunun provalarını yapmaktadırlar.

Mahmut Sait Kılıççının dilimize çevirdiği bu oyun Jacques Robert'in "Alkol" adlı komedisidir ve İlk temsili tamirde verilecektir. Böylece İzmir, Kent Oyuncularının hazırladıkları "Derya Gülü"nden sonra, İkinci bir yeni oyunun ilk temsiline şahit olacak ve İstanbul tiyatrolarının yaz temsilleri için önemli bir sanat merkezi haline gelecektir.

Şehir Tiyatrolarında

İstanbul Şehir Tiyatrolarında da iki yeni oyunun temsiline başlanmıştır. Bunlardan biri, bu mevsim Ankarada büyük ilgi gören ve halâ "kapakı gişe" oynamakta olan Peter Ustinovun "Fato Finiş'idir. Yeni Tiyatroda (Komedi Bölümü) akşamlan "Yarış Bitti" adı altında oynanmakta olan eserde başrolü -Yıldırım Önalın ayrılması üzerine Ankaraya gelerek Devlet Tiyatrosundaki temsillerin aksamamasını sağlamış olan- Müfit Kiper oynamaktadır.

Şehir Tiyatrosunda oynanmıya başlanan İkinci oyun ise Dürrenmatt'ın "Fizikçiler"i adlı yeni ve çok

Oyun; "Martı", '(Oyun, 4 bölüm)',

Yazan: Anton Çekhov.

Çeviren: Behçet Necatigil.

Tiyatro: Kent Oyuncuları topluluğu (Dormen Tiyatrosu)',

Sahneye koyan: Yıldız Kenter.

Dekor: Doğan Aksel.

Kostüm: Doğan Aksel - Tülin Kalyoncu.

Konu: Çekhovun oyunlarında konuyu seçmek, anlatmak kolay değil... Bir kere konu, çok defa, bir değil. Hele "Martı" gibi "hikâye"den 'tiyatro' ya ilk geçiş oyununda... "Martı" da Çekhovu Çekhov yapan herşeyi bulmak mümkün: XXX yüzyıl sonu Rusyasının gevşeyen, çözülmeğe yüztutan sosyal ve ekonomik düzeni içinde entellektüel gençliğin yeni bir hayata, yeni bir değerler sistemine duyduğu pasif nostalji (Konstantin); aynı zamanda yeni bir "oluş" haline varmak için herşeyi çiğnemeyi, yıkmayı ve yıkılmayı göze alan cesur atılganlığı (Nina)... En güçlü, en olgun çağında kendine ve geleceğe olan güveni sarsılmış eski kuşağın (Arkadina, Trigorin) teselliyi geçmişe ve alışkanlıklarına sığınmakta bulan korkak bencilliği... Şehirde yaşıyanların mânevi tasaları yanında, toprağa bağlı kalanların realist kaygıları, üzüntüleri (Medydenko, Şamrayev), umutsuz aşkları (Maşa, Paulina)... Belli belirsiz bir rüya âlemi içinde, isyan etmeden, hatta vızlanmadan, sessizce katlanılan almyazılan, boşuna tüketilmiş hayatlar (Sorin, Dorn), acılar, üzüntüler, hattâ ölümler... Hiçbir şeyi fazla belirtmeden herşeyi "sezdirmekle" yetinen, duygu, hüzün ve şiir yüklü bir hayat tablosu.

Oynıyanlar: Nurettin Sezer (Yakov). Erol Günaydın (Medvydenko), Sema Özcan (Maşa), Müşfik Kenter (Konstantin), Kâmran Yüce (Sorin), Yıldız Kenter (Nina), Güler S. Kıpçak (Paulina), Tunçel Kurtiz (Dom), Bülent Koral (Şamrayev), Alev Koral (Arkadina), Şükran Güngör (Trigorin) ves. (5 kadın, 8 erkek rolü).

Beğendiğim: Trigorin'de -Çekhovun tasvir ettiği edebiyat adamının. belki de kendisinin, iç dünyasını, yüreğini kemiren kuşkuları, hatta kompleksini lâyıkıyla aydınlatmamakla beraber- Şükran Güngörün ölçülü, ifadeli kompozisyonu. Arkadina'da Alev Koralin, annelik duygularıyla kadınlık duyguları arasında bocalayan tanınmış aktrisi çelişik ruh halleriyle ve isabetli bir yorumla canlandıran oyunu. Maşa'da Sema Özcanın, Sorin'de Kâmran Yücenin, Medvydenko'da Erol Günaydının çizdikleri inandırıcı yüzler.

Beğenemediğim: "Martı"nm, daha çok "yaşama" isteyen kahramanı Nina'da kendini duyuran "oyun" çabası. Konstantin rolünün Müşfik Kerterin sanat mizacına uygun düşmemesi. Dekorda ve sahne düzeninde Çekhov ikliminin yaratılamamış olması. Daha önemlisi "Martı" gibi bir oyunda hem başrolü oynamanın, hem sahneye koymanın yaratacağı güçlülelerin kolay yenilebileeek güçlükler sanılması...

Sonuç: Herşaye rağmen, yurdumuzda ilk defa "Martı" gibi güç bir oyunu sahneye koymak, oynamak, iyi niyetle girişilmiş önemli bir sanat denemesidir, Çekhovu sevenlerin görmesi gereken saygıdeger bir deneme...

•

Oyun: "Gelin" ("Therese Raquin"), (Oyun 3 perde).

Yazan: Emile Zola.

Sahneye uygulayan: Marcelle Maurette-

Tiyatro: Oraloğlu Tiyatrosu.

Sahneye koyan: Melek Ökte.

Dekor: Refik Eren.

Kostüm: Hâle Eren.

Konu: Natüraüzmin bu ünlü romanını, onun ateşti kahramanlarını, iki sevgiliyi cinayetten intihara kadar sürükleyen o ihtiraslı ve hazin aşk bir

kâyesini bilmeyen var mıdır? Kısaca hatırlatalım: Herşey Parisin kenar sokaklarında, dar, kasvetli bir geçitte, Therese Raquin'in (Lâle Oraloğlu) hem iğne iplik sattığı, hem yaşlı kaynanası ve hastalıklı kocasıyla (Melek Ökte ve İsmet Barlas) yaşadığı yerde olup biter. Koca, birgün, gen;, yakışıklı Laurent'ı (Yağız Tanlı) eve, Emekli Komiserle' memur arkadaşının katıldığı domino partilerinden birine getirir. Kirli camlarından lekeli bir gün ışığının sızdığı bu izbede, bir yaslı kadınla bir hasta erkeğe bakmaktan usanmış, sıhhatli bir erkeğe susamış olan Therese'le Laurent arasında kopacak ihtiras fırtınasının ilk rüzgârları o akşam birbirlerine takılıp kalan bakışlarında esmeğe başlar. Sonra, ten arzularıyla biribirinin kollarına çıkınca atılan bu çifti bir kasırga halinde sürükler: O çelimsiz kocayı, bir kayık gezintisinde suya itip ortadan kaldıracaklar, yaşlı Anneye inme indirip koltuğa mıhlayacaklar, günahlarını evlenerek unutmak, silmek isteyeceklerdir. Ama ne mümkün!.. O suçsuz adamın hayali, onlara rahat yüzü göstermeyecek, yalnız gözleriyle konuşabilen inmeli kadının ayakları dibinde -zehir içerek, can verinciye kadar peşlerini bırakmıyacaktır.

Oynıyanlar: Melek Ökte (Anne), İsmet Barlas (Oğul), Lâle Oraloğlu (Gelin), Yağız Tanlı (Arkadaş, Laurent), İhsan Yüce (Emekli Komiser), Ender Şimşek (Memur), Cansen Usman (Sokak Kızı). (3 kadın, 4 erkek rolü.)

Beğendiğim: Melek Öktenin Anne rolündeki nefis kompozisyonu. İlk defa 1953de Ankarada, Devlet Tiyatrosunda, yaratmış olduğu bu role, yalnız gözleri ve bakışlarıyla oynadığı sahnelerde, gelişmiş, olgunluk çağına ermiş sanatıyla şimdi kazandırdığı daha beşeri, daha da tesirli ifade. Gelin'de Lâle Oraloğlunun gerçekleştirdiği rahat, inandırıcı ve "sensuel" oyun. Laurent'da Yağız Tanlının canlandırdığı, sadeliği, basitliği ve hoyratlığı içinde çok "naturaliste" Zola kişisi. Emekli Komiserde İhsan Yücenin, Sokak Khunda Cansen Usmanın çizdikleri gerçekliği olan yüzler. -Marcelle Maurette'in, dram yapısı sağlam, ustalıkla yazılmış sahne metni. Bedrettin Tuncelin temiz, akıcı çevirisi.

Beğenemediğim: Oraloğlu sahnesinin dar, sınırlı imkânlarına göre "düşünülmemiş" olan dekor. Bu İmkânlar İçinde yeni bir sentez, bir ifade çabası göstermeyen sahne düzeni.

Sonuç: Melek Ökteyi en güçlü kompozisyonunda görmek isteyenler "Gelin" temsillerini kaçırmamalıdırlar.

Lûtfi AY

Oraloğlu Tiyatrosunda "Gelin"
Dostlar başına...

enteresan eseridir; Tepebaşı Tiyatrosunda akşamları oynanmakta olan "Fizikçiler"i almanca aslından Sevim Özakman dilimize çevirmiştir. Aynı tiyatroda büyük ilgi gören "Kadınlar" devam etmekte ve saat 16.30 da matine olarak oynanmaktadır.

Bulvar Tiyatrosu

Geçen haftalar içinde kapandığı söylentileri yayılan. Bulvar Tiyatrosu bu sefer Tevhit Bilge ve arkadaşlarıyla temsillerine devam etmektedir. Tevhit Bilge ve arkadaşları simdi burada "Tımarhanede Af" adlı bir komediyi oynamıya başlamışlardır.

Ankara

Küçük Tiyatroda "Suçla"

Küçük Tiyatroda başarıyla oynanmakta olan Cevat Fehmi Başkutun "Göç" piyesi yakında afişten inecek ve yerini, 30 Nisandan itlbaren, Devlet Tiyatrosunun ilk temsilini İzmirde vermiş olduğu, Sabahattin Enginin "Suçlu" adlı oyunu alacaktır.

İlk müzikalin son hazırlıkları

Devlet Tiyatrosunun ilk defa olarak sahneye koyacağı "Öp beni Kate!" adlı müzikal komedinin son hazırlıkları yapılmaktadır.

Dekor, kostüm ve dans bakımından büyük zenginlikler göstermesi için Devlet Tiyatrosu teknisyen ve sanatçılarının, bilhassa balerinlerinin özenle çalıştıkları bu güzel müzikali Amerikâdan dâvet edilmiş olan misafir rejisör ve koreograf Todd Bolender sahneye koymaktadır.

Dekorlarını Refik, kostümlerini de Hâle Erenin çizdikleri "Öp beni Kate!" de Tiyatro ve .Opera bölümü sanatçıları ilk defa geniş ölçüde işbirliği etmekte ve birlikte sahneye çıkmıya hazırlanmaktadırlar. Tiyatro bölümünden bu müzikale katılan sanatçılar, başta Cüneyt Gökçer olmak üzere, Bozkurt Kuruç, Semih Sergen, Haydar Ozansoy, İlyas Avcı, Coşkun Kara, Savaş Başar ve Ayten Kaçmazdır. Opera bölümünden de, başta Ayhan Aydan ve Sevda Aydan olmak üzere, Altan Günbay, Serap Sergen, Bergâm Kızıltuğ, Timur Pars, Selim Ünokur, Cemil Sökmen, Erdoğan Kökçam, Meri Kamer ve Erhan Ergüler bu müzikalde vazife almışlardır.

Gole Porter'in bestelediği, Sam ve Bella Spewaykton yazdıkları bu ünlü müzikali Sevgi Sanlı' ile Nüvit Kodallı dilimize çevirmişlerdir.

"Öp beni Kate!'in Mayıs ayının İlk haftasında temsiline başlanabileceği sanılmaktadır.

Kurumlar

Bir yıldönümü

"Kadının Sosyal Hayatını Araştırma Kurumu" geçen hafta içinde. Onuncu yıldönümünü kutladı. Prof. Afet İnanın, bu münasebetle, Milli Müdafaa caddesindeki apartımanında tertiplediği tartışmalı tebliğ toplantısı çok neşeli geçti. Prof. Afet İnan, İngiltere, Fransa ve Danimarkada kadın teşekkülleri üzerindeki İncelemelerini anlattı ve bu incelemelere kendi müşahedelerini katarak, memleketimiz için bazı sonuç' lara vardı. Zaten toplantı, Kadının Sosyal Hayatını Araştırma Kurumunun mutâd toplantılarından daha değişik bir hava taşıyordu. Prof. Afet İnan'ın kadın teşekkülleri için bazı projeleri olduğu görüldü. İşbirliği sayesinde memlekete bu alanda yenilikler getirmek mümkün olacaktı. Birçok derneklerin başkanları toplantıda hazır bulundular.

Prof, Afet İnan, demokratik rejimlerde hükümet dışı teşekküllerin oynadığı rol üzerinde durdu ve bu arada, kadın teşekkülleri-Din önemini belirtti. Bunların İngiltere, Fransa ve Danimarkadaki çalışmalarını anlattı, İngilteredeki Kadın Enstitüleri özellikle ilginçti. Yarım milyon üyesi bulunan bu teşekkül, kollar halinde köylere kadar- inmekte, köylü kadınlar, üyelerin çoğunluğunu teşkil etmekteydi. Bu köylü kadın teşekkülleri, her yıl birkaç önemli konuyu ele alarak işlemekteydiler. Binlerce kadının katıldığı büyük kongrelerde, yüzlerce konu içinden seçilmiş olan birkaç konu,. hükümet temsilcilerinin önünde enine boyuna tartışılmakta meseleler yarım milyon kadının dâvası olarak ortaya atılmakta ve böylece bu teşekküller, hükümetin yanında veya kar--ısında bir kuvvet olabilmekteydiler.

Prof. Afet İnanın katıldığı kongrede dört konu seçmişlerdi. Birincisi, Nükleer denemelerin azaltılmadı gibi milletlerarası, önemli bir dava idi. İkincisi, üye aidatının yükseltilmesi gibi çok basit ve demekle ilgili bir mesele; üçüncüsü donanma fişeklerinin yaralanmalara sebebiyet Verdiği gerekçesiyle, kaldırılması konusu, dördüncüsü ise, gıda maddelerini yetiştirirken kullanılan suni maddelerin zararlı olup olmadığının tetkiki ile ilgili talepti, İlgili komisyonlar ve bütün üyeler bir yıldan beri bu dört konu üzerinde incelemeler yapmışlardı. Sözcüler, tam mânası ile hazırlıklı idiler. Kimse boşuna, mesnetsiz konuşmuyordu.

Donanma fişeklerinin yaralanmalara sebebiyet vermesi bir takım duygusal konuşmalara yol açmıştı. Bilhassa, çocukları yaralanan anneler bu konu üzerinde çok titiz- davranmışlar ve. Kongreyi etkilemeye başlamışlardı. Fakat bir sözcünün ortaya attığı bir başka fikir, oyların yönünü değiştirmişti. Acaba anneler, bu yüzden hayatını kazanan binlerce aileyi unutmuşlar mıydı? Donanma fişekleri endüstrisi diye bir endüstri vardı, o ne olacaktı? Ekonomik faktör işin içine girince akan sular durmuş ve "yasak" yerine "tedbir" tavsiyesi ile yetinilmişti.

Kadının toplumsal önemi

Kadın Enstitülerinin bir de Büyük Kolejleri vardı. Kadınlar -bazı mevsimlerde aile- bu koleje, kurslara devam eder, kültürel sahada sanatta eğitime tâbi tutulurlardı. Kolejin her odası, bir başka bölgedeki kadın kolları tarafından döşenmekte, bu bölgenin özelliklerini taşımakta ve bozulunca yenilenmekteydi. Fransada, kadına yurttaşlık ve iyi bir yurttaş olmayı öğreten dernekler, özellikle ilginçti. Danimarkada tarımcı olan halk, genel olarak Kooperatifçiliğe önem vermekte, dernekler bu alanda kadın için çok faydalı çalışmalar yapmaktaydılar. Geri kalmiş memleketler kadınları için tertiplenmiş olan seminerde, misafirler, evlerde kalmış ve Danimarkanın ev hayatım yakından islemek imkânını bulmuşlardı.

Prof. Afet İnan, on yıllık mesaisinin meyvelerini de gösterdi. Kurum, Kadın konusu ile ilgili incelemeler yaparak, bunları bitap halinde yayınlamış, kadın yazarların eserlerini bir kütüphanede toplamış Kadın hakkında yazılan eserlerle ayrı bir kütüphane meydana getirmiştir. Fakat yapmak istedikleri yaptıklarının yanında henüz hiçbir şey değildir.

Çaylı ve tebliğli toplantıya Konservatuar mezunlarından Ayşe Altar başarılı bir piyano resitali ile katıldı ve çok alkışlandı. Prof. Âfet İnanın bir projesi de, Müdafaa caddesindeki apartımanının bir dairesini derneğe ayırmaktır. Kadının Sosyal Hayatını Araştırma Kurumunun kütüphanesi de bu binaya taşınınca, her kat bir kütüphane halini alacaktır. Şimdilik birinci ve ikinci katta Türk - Amerikan kütüphanesi, zemin katta gene Türk-Amerikan kütüphanesinin çocuklar kısmı, en üst'katta da Âfet İnanıp kendi zengin kütüphanesi bulunmaktadır.

Prof. Afet İnan

Kadının derdi...

Moda

Konfeksiyon defilesi

Ankara Olgunlaşma Enstitüsünün konfeksiyon yaz defilesi, Ankaralıları üstüste, günlerce Enstitü binasına çekti. Ucuzu, rahatı, güzeli ve hazırı bir arada bulabilmek gerçekten çekici idi.

Bir memur şehri olan Ankarada, defilelere çoğunlukla bir fikir edinmek için gidilir. Halbuki bu defa herkes, yazı geçirecek birkaç kıyafet edinmek umudunda idi. Defilelerin tertiplendiği koridorları erken saatlerden itibaren dolduran misafirlere verilen fiyat listeleri gerçekten çok şey vâdediyordu, fakat defile daha da şaşırtıcı oldu: Demek, bu kadar ucuza, bu kadar şık olabilmek mümkündü!

Konfeksiyon defilesinde çok değişik hatları seyretmek mümkün oldu. Sabah kıyafetleri çok rahattı. Bel yerini 'göstermeden, dümdüz inen yandan düğmeli poplin ve keten, çuval biçimi elbiseler veya gene poplinden, belden kesik ve bel hattını göstermeden aşağıya doğru açılarak İnen elbiseler bu rahatlık kaygusunu şıklıkla birleştirmişti. Öğleden sonra giyilecek şehir kıyafetlerinde haktin hat, düşük beldi. Düz etekli tayyörler de, uzunca ceketleriyle az çok

bu hattı meydana getirmekteydiler. Abiye akşam elbiseleri ise sıkı bedenli, nispeten daha zengin etekli elbiselerdi. Bunlar bazen etek ucuna defni açılarak biçilmiş ve fazla kabarık olmıyan aynı biçimde bir jüponla şekillendirilmişti.

Refik, desen, biçim

Etekler bazen de ütüsüz plilerie bolluk kazanmışta, fakat pliler, arkadan gelerek iki yanı biraz aştıktan sonra bitmekte ve yapışık fin parçanın üstüne, pli-kaşe etkisi yapacak şekilde kapanmaktaydı. Bu elbiselerde yerinde bel, kesik bel, yüksek bel, pensle gösterilmiş bel, hepsi mevcuttu. 57 lira 50 kuruşa satılan kenarları fırfırı emprime döpiyesler ve 110 liraya satılan kollu ve kolsuz ciddi, klâsik tayyörler özellikle ilgi çekiciydi. Bütün kumaşların renkleri, desenleri' çok güzeldi. Bunlar defileye yüzdeyüz kazandırıyorlardı. Plaj. kıyafetleriyle, başa bağlanan saç bandları, eteklerdeki yan cepler, geniş sırt dekolteleri defilenin özelliğini teşkil ediyordu.

Defilenin en cazip tarafı, cesaretli bir konfeksiyon defilesi oluşu idi.' Yeniliklerden korkmamı ş, zaman yaman iddialı olmaktan bile kaçınmamış, fazla klâsik görünmek kaygusuna kapılmamış ve bunda başarı da kazanmıştı. Göze çarpan eksiklik, seri halinde çeşitli blûzların, eteklerin bulunmayışı idi.

Sağlık

Tehlikeli bahar

Soğuklar, vitamin eksikliği, yetersisi güneşleme, ders yorgunluğu, kış sonunda çocuklardaki sıhhi mukavemeti azaltır. Yapılan anketler, birçok memleketlerde, çocukların yüzde ellisinden fazlasının, orta öğretimden itibaren sinirli, huzursuz, yorgun olduklarını göstermiştir. Bu konuda ailelerin de kusuru büyülttür. Çünkü:

1 — Çocuğun en önemli ihtiyacı olan uyku. iyi âyârlanmamaktadır. On yaşındaki çocuğun mutlak bir sükûnet içinde ve kendi yatağında 10 saat uyuması şarttır. Yetişkinler için 9 saat kâfidir. Çocuklar hafta arası, gece gezmelerine götürülmemelidirler. Komşunun divanında kıvrılıp yatan çocuk dinlenemez.

3 — Çalışma gibi eğlence sesde ölçülü olmalı, tatil günleri çocuk lar alabildiğine oyuna terkedilmemelidir. Pazartesi ders randımanları, her okulda, haftanın diğer günlerinden düşüktür. Demek ki, çocuklar kâfi derecede dinlememişler. devamlı bir oyun gerginliği içinde yorulmuşlardı.

3 — Çocukların gıdası iyi ayarlanmalı, gıdalar protein ve vitaminleri, madensel maddeleri ihtiva etmelidir. Günde 100 gram peynir veya yarım litre süt her okullu için şarttır. Sabah, kahvaltısı çocuk için hayatidir. Çocuk, kahvaltıda 250 gr. süt/yağ, reçel, bir meyva veya meyva suyu almalıdır. Her yemekte bir sıcak kap faydalıdır.

4 — Huzur, yetişen çocuk için en önemli faktördür. Yemeklerde tartışma, kavga olmamalı, tatsız konu» lara değinilmemeli. yemek aceleye getirilmemelidir. Çocuk uyurken de evde gürültü olmamalıdır, yoksa dinlenemez.

5 — Doktora danışılmadan, çocuğa iştah ilâcı bile verilmemelidir. Antibiyotik alan çocuklar, uzun bir nekahat devresi geçirmeden okula gönderilmemeli ve bu ilâçlar lüzumsuz yere, asprin yerine kullanılmamalıdır.

Dâvalarımızı böyle savunamayız

Memleketlmizde bir Kadın dâvası vardır. İlerici kalemler, devrimci bildiğimiz kimseler, eksik olmasınlar, bu dâvaya her fırsatta dokunurlar. Gerçekten bizde bir takım haklar, Kadın için, ancak kâğıt üzerinde mevcuttur Ve adedi üçü geçmiyen birkaç büyük şehrimizin hududunu aşmamıştır. Ama gelin görün ki ilerici kalemler, devrimcilerin meseleyi, yalnızca mevcut nizamı yermek, tenkitte bulunmak ve İsmet Paşanın, Parlâmentoya tek bir kadın temsilci getiremiyen partisini atatürkçülükten uzaklaşmakla suçlamak için ele almaktadırlar. Böyle olmasaydı, kadınların yaptıkları olumlu işleri, hiç olmazsa, görmek zahmetine katlanmaları gerekmez miydi? İlerici bir kalem olarak tanıdığımız sayın Hayri Alparın, Dünya gazetesinde, kadınların, siyasi haklarını korumak amacıyla yayınladıkları haklı ve incelemeye dayanan bildiriyi kadınların saltanat hevesi olarak vasıflandırması bu gerçeğin en sön ve çok açık bir misalidir. Devrimleri siyasi görüşlerimize âlet edemeyiş.. Gericilere verebileceğimiz en tehlikeli koz, bence budur. Eğer devrimci isek, gerçekten devrimci isek, bu konuda İçtenlikle hareket etmemiz gerekir.

Dâvalarımızdan biri de "Köy Enstitüleri" davasıdır. Bu memleketin aydını Köy Enstitülerine gerçekten inanmış, gerçekten bağlanmıştır. Eğer toplum kalkınması eğitim ve ekonomi yolundan gerçekleşecekse Köy Enstitülerinin açılması, hattâ, Köy Enstitülerinde uygulanmış olan "İş terbiyesi"nin bütün eğitim sistemimize sokulması lazımdır. Köy Enstitülerinin olumsuz tarafları olmuş olabilir. Bunlar öylesine önemsiz teferruattır ki, bunları düzeltmek ve uygulamadan da faydalanarak, enstitüleri en olumlu bir şekilde yeniden açmak mümkündür. Enstitülerde lâzım olan, türk çocuğuna eğitim fırsatı eşitliği ve yaratıcı, unsur olma, müstahsil olma imkânını sağlıyan, onu iyi bir vatandaş, şuurlu ve ülkücü bir vatandaş olarak yetiştiren temel ilkeler ve bir de Köy Enstitüleri ismidir. Evet, lâzım olan "Köy Enstitüleri" ismidir. Çünkü bu, herşeyi den önce, bir ruh, bir inançtır ve bugün artık bir sembol olmuştur. Köy Enstitüleri, yalnız öğretmen» yetiştirmekle yetinmiyecek, köye lüzumlu bütün elemanları, sağlık memurunu, ebeyi, kooperatifçiyi, sanatçıyı da yetiştirecektir. Bunun içindir ki. bugünkü öğretmen okullarının Köy Enstitülerinin yelini tutması imkânsızdır.

Görülüyor ki Köy Enstitüleri dâvası bir toplum, bir kalkınma dâvası olmuştur. Bunun içindir ki, onun savunuculuğunu yapanların çok dikkatli davranmaları, onu siyasete, siyasi yatırımlara âlet etmemeleri lâzımdır. Eğer Enstitülerin kuruluşu münasebetiyle tertiplenen bir törende, bir Nihat Erim kürsüye çıkar ve alkışlar arasında, gözyaşlarını parmaklarıyla sile sile -iktidarda iken, Enstitüler için küçük parmağım bile kıpırdatmadığını unutarak, vaitlerde bulunur ve siyasi yatırım yaparsa, bunun dâvaya faydadan çok zar an dokunur.

17 Nisanda Ankarada, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesindeki "Köy Eğitimi Günü"nde bu gösteriye şahit olanlar gerçekten şaşırdılar. Ayni toplantıda Türkiye Orta Doğu Âmme İdaresi asistanlarından Ülker Akçakoca, Enstitülerin, ekonomik ve toplumsal kalkınma yönünden faydalarını belirtti Dâvaya hizmet edecek olan şey, İşte bu çeşit gerçekçi. İçten ve bilime dayanan konuşmalar ve davranışlardır. Yoksa, bu önemli dâvaya yazık olur...

S P O R

Haberler

Adam berbere sormuş:
"—Sakalım ak mı, kara mı?"
"— Önüne düğünce görürsün!"

Devlet Bakanı, Beden Terbiyesi Umum Müdürü ve irili ufaklı bütün yetkililer İstanbula, Türkiye - İran serbest güreş karşılaşmalarını seyir zahmetine -eksik olmasınlar- bunun için katlandılar. Ne var ki serbest güreş ekibini görüp greko - romen hakkında karar alacaklarını açıklayanların rakiplerine 4-2 yenilen takımımızın haline bakarak yıllardır sade güreşi değil, bütün sporumuzu kemiren derdin sebebine nüfuz edip edemiyecekleri şüphelidir. Bu biraz, bakmak ile görmek arasındaki farktan ileri gelmektedir.

Dünyayı dize getirdiğimiz 1946 dan sonra iranlı kardeşlerimize modern güreşi öğretmek vazifesini biz üzerimize almış, güreşçi Saimi Tahrana öğretmen diye biz göndermiştik!. "Siyah saçlı kuvvet Tanrıları" gibi insanın kanını oynatan büyük lafları bir yana koyun, 15 yıldır cihan minderlerini kasıp kavuran bizler, şimdi, dünkü öğrencilerimize bakıp kendimize çekidüzen vermenin yolunu arıyoruz!. İşin kötüsü, bu yolu göstereceklerle, sporumuzu bu perişan hale sokanların aynı kişiler olmasıdır!..

İlgililerin bir âdeti var. Arada bir bakıyorsunuz "mesul adam" olarak izlemelerden alınacak tedbirlerden söz ediyorlar. Aslına bakılırsa, bize bu "sorumlu adamlar"dan ziyade spordaki bilgisi ve tecrübesi denenmiş adamlar lâzım.

Bu millî maçta iranlı kardeşlerimize 4 - 2 yenildik. Gazeteler böyle yazdı ve olup bitenleri görmeğe giden sorumlu kişiler de bunu böyle gördüler. Ancak gerçek olan şudur ki, türk güreşi dünkü öğrencileri karşısında 8 müsabakanın sadece ikisini kazandı ve bu cılız neticeyi "büyük bir iddiamız yok" diyen bir takıma karşı güçlükle alabildi!

Takvimlerin 24 Nisanı gösterdiği Çarşamba günü, Fikret Altınel için hiç de iyi başlamış sayılmazdı. Ağırbaşlılığı ile tanınmış bir İstanbul gazetesinin spor sayfasına çek" tiği iri puntolu manşet, Umum Müdürün keyfini kaçırmağa yetmiş de artmıştı bile. Gazete sütun sütun türk sporunun yüzünün akı olan binicilerimizin üzüntülerini duyuruyor ve Devlet Bakanının alâkasını istiyordu.

Gerçekten usta ve fedakar türk süvarilerinin şikâyetleri vardı. Bu şikâyete Umum Müdürün haksız sözleri sebep olmuştu. Aynı gazetenin 17 Nisan tarihli sayısında yayınlanan "hodri meydan"lı beyanatında Altınel "Bir konuşmamda söylemiştim, benim zamanımda turistik gezilere müsaade edilmiyecek. Paydos!.. Aynı zihniyetle hareket edilmektedir... Meselâ Binicilik, Bisiklet ve Boksta dış temas teklifleriyle gelmişler, makul karşılanmayıp kabul edilmemiştir. Tekrarlayayım, faydalı dış temaslar yapılacak, turistik geziler asla!.."

Altınelin beşer hafızasının nisyan ile malûl olduğuna inanan ekibin adamı olduğu bu sözlerden de belliydi. Meselâ, vazifeye başladığının hemen ferdasında yalnız bileti 15237 türk lirasına mal olan yirmi günlük pek faydalı Şili gezişim, boksörlerin İskoçya seyahatlerini ve benzerlerini hiç anmıyordu bile!..

Ancak, 1931'den bu yana her gittikleri yerden zafer çelenkleriyle dönen genç, başarılı atlıların hiç bir şeyi unutmağa niyetleri yoktu ve sütunlar boyunca Altınele bunları hatırlatıyorlar, kimbilir, belki de öğretiyorlardı.. Umum Müdürün keyfini kaçıran da bu idi.

KÖŞEDEN

Temasların Faydası

Vildan Âşir SAVAŞIR

Spor müsabakalarının mânasını ve bu açıdan değerini kesinlikle ortaya koymadan ister içerde, isterse dışarda olsun, yarışma karakterli karşılaşmaların faydasını konuşmağa imkân yoktur. Bu sebepledir ki, Beden Terbiyesi Genel Müdürünün son beyanatındaki "ancak faydalı dış temasların yapılabileceğini" belirten sözlerden neyin kasdedildiğini anlamak müşkül olmaktadır. Kaldı ki, bu sözlerin Greko - Romen takımımızın Stockholm birinciliklerine iştirakini önleyen kadardan sonra söylenmiş olması, selâhiyetli kişilerin spordaki fayda unsuru üzerindeki görüşleri hakkında daha da büyük bir tereddüte vesile vermektedir.

Yapılandan ve yapılmış olandan daha iyisini yapmak için şuurlu bir mücadelenin bulunmadığı, onun yolunda plânlı, programlı, hedefi önceden tespit edilmiş bir çalışmanın mevcut olmadığı yerde beden faaliyetlerinin şekil ve mahiyeti ne olursa olsun, spordan bahsetmeğe imkân yoktur. Sporun tarifini yapan bütün ilim adamlarının ve terbiyecilerin istisnasız birleştikleri nokta bu "mücadele" ve "ona hazırlık" fikridir. Siz buna tehlike, maddi menfaatleri reddetme, şahsın ve insanlığın yararına bir emelin, bir gayenin varlığı gibi unsurları, hattâ mücadelede eşitliği ve dürüstlüğü sağlayan şartları da ilâve edebilirsiniz. Bu sebeple müsabakalar için yapılan nazırlığın ölçüsünü veren mücadeledir demek yanlış olmamaktadır. Bu görüşten hareket edilince de -ki başka türlüsü yoktur- müsabakasız spor yapılabileceğine inanmak imkânı ortadan kalkacaktır. Şayet müsabakasız bir şeyler yapılmak istenirse, yapılanın adına da spor değil, sıhhi egzersizler, cimnastik, oyun vs. demek icabedecektir.

İçerde ve dışarda yapılacak spor temaslarının "faydası" spora eğitim alanındaki değerini veren şuurlu ve disiplinli hazırlıkta, teknik bilgide bulunduğumuz noktayı göstermesindedir. Şart eşitliği içinde yapıldıkça da istisnasız hepsi faydalıdır. Şart eşitliğini ise müsabaka talimatnameleri teminat altına almıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, spor İdarecilerimiz "fayda"yı çalışmada ve hazırlanmada yetersizliğimizi gizlemede buluyorlar. Bu olsa olsa - o da geçici bir süre için- kendilerine faydalı olacaktır, spora değil...

Yenmeyi, yenilmeyi bu açıdan değerlendirmeğe mecburuz.

Pan Am ile uçtuğunuz zaman dünyanın en tecrübeli Jet ellerindesiniz!

Pan American Jet Clipper'in kumanda aletlerini idare eden ellerin bir hususiyeti vardır — [illegible] hususiyet tecrübedir.

Şunu bir an iç[illegible] düşününüz. Pan American jet pilotl[illegible] bütün diğer havayolu şirketlerinin toplamından daha fazla — bir milyon civarında — yolcuyu denizaşırı uçurmuşlardır. Her Pan American jet seferinde bu uçuş tecrübesinin üstünlüğünü bizzat müşahade edebilirsiniz.

Pan American — diğer havayolu şirketlerine nispeten — daha fazla jet servisi yapmaktadır. Dünyanın en tecrübeli havayollarını tercih etmeniz için bu da ayrı bir sebeptir.

6 kıtadaki 80 memlekete yapılan jet servisleri hakkında tamamlayıcı bilgi almak ve rezervasyon için lütfen Seyahat Acentenize veya Pan American Bürolarına müracaat ediniz:

İSTANBULDA : Hilton Oteli methali, Tel : 47 45 30 - 48 10 60
ANKARADA : Atatürk Bulvarı 53, Tel. 12 83-64 - 12 91 48 - 12 93 69
İZMİRDE : İzmir Palas Oteli, Tel.: 32 1 00

Trade Mark Reg. U. S. Pat. Off.

PAN AM

DÜNYANIN EN TECRÜBELİ HAVAYOLLARI